

Přítomnost

ROČNÍK IX

V PRAZE 3. SRPNA 1932

ZA KČ 2.—

O koalici bez agrárníků

Poslanec JAROMÍR NEČAS
F. PEROUTKA

Jak to bylo

es

Český odborník ve službách pětiletky

Hovory s nakladateli

(Ing. PŘIKRYL, ředitel Činu)

Camera obscura

OTTO RÁDL

Spekulace s nouzí

N. MELNIKOVÁ-PAPOUŠKOVÁ

Mluví se o Sokolech — Sanace bank — 50—60.000 — Obecní byty a domy
Rozumování zkroceného občana — Dvě události na Slovensku

Odborný ženský lékař

NEORDINUJE

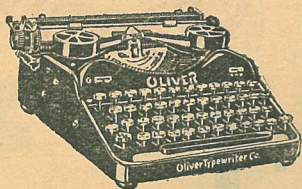
od 1. VIII. do 31. VIII.

M. U. Dr. Vlad. Vepřovský

Praha II., Václavské n. 67 Tel. 268-36

Půjčovna knih „MÍR“ Praha II, Vladislavova 2. Palác Báňské a hutní

NEJNOVĚJŠÍ ČESKÁ LITERATURA, JAKOŽ I NĚMECKÁ,
ANGLICKÁ A FRANCOUZSKÁ

OLIVER
Portable

CHOCHOLA A SPOL.
Praha, Václavské nám. 23

NEJTĚŽŠÍ LÉTA
JANA WELZLA

jsou popsána v knize *Golombek & Valenta: Trampoty eskymáckého náčelníka v Evropě*. Vyšla v úpravě Ed. Miléna v nakladatelství Fr. Borový v Praze. Brož. za 24 Kč, váz. za 34 Kč. Lze dostat u všech knihkupečů.

cesty

nekupujte si literární brak!

ani na

Povídky Karla Čapka zpříjemní Vám cestu a budou ještě ozdobou Vaší knihovny

Povídky z jedné kapsy. Str. 244. Brož. Kč 30.—, váz. Kč 45.—.

Povídky z druhé kapsy. Str. 216. Brož. Kč 28.—, váz. Kč 43.—. Vydání na hollandu Kč 78.—.

Skandální aféra Josefa Holouška. Stran 42. Brož. Kč 4.—, váz. Kč 17.—. Vydání na japonsku Kč 8.—.

Zářivé hlubiny a jiné prózy. Lásky hra osudná. Stran 160. Brož. Kč 24.—, váz. Kč 39.—. Vydání na hollandu Kč 60.—. Vydání na japonsku 39 Kč.

Trapné povídky. Stran 108. Brož. 21.—, váz. 36.—, na japonsku 42.— Kč.

Dostanete u všech knihkupečů a u fy

FR. BOROVIČ, nakladatelství

Praha II, Národní třída číslo 18

PĚTILETKA g. grinko
pětiletý plán SSSR
obraz jeho problémů
Přeložil Bedřich Václavek
284 str. a mapa plánu. Brož. Kč 45.—

U VŠECH KNIHKUPCŮ
A V NAKLADATELSTVÍ FIRMY
FR. BOROVIČ, PRAHA II, NÁRODNÍ 18

„Je to velkolepá koncepcce a reální výzva kapitalismu. Budou-li socialisté moci dokázat možnost centralisovaného plánovitého hospodářství a centralisované koordinace průmyslového systému, pak si musíme položit otázku, dovede-li kapitalismus nametody do své soustavy, nechce-li odstoupiti své místo socialismu.“

Raymond T. By.

OBSAH 30. ČÍSLA PŘÍTOMNOSTI: JIŘÍ HEJDA: Úrokové sazby, sanace bank a to ostatní. — es: Jak to bylo. — Český odborník ve službách pětiletky. — Hovory s nakladateli. — **VÁCLAV KOENIG:** Posletové poznámky. — Zač stojí první odzbrojovací etapa? — Německá reakce se zařizuje — s kým, proti komu? — Hitler z lausanneské perspektivy. — Komunisté nad mrtvým Bařou. — Jak stavět ministerské budovy? — K 12. máju v Matici. — Proč se nekupují knihy.

Přítomnost

za redakci odpovídá **Ferd. Peroutka**

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BOROVIČ V PRAZE II., NÁRODNÍ TRÍDA 18
Telefon číslo 390-51 až 54 — Účet poštovní spořitelny číslo 35.622
PŘEDPLATNÉ NA ROK Kč 100.—, NA PŮL ROKU Kč 50.—,
NA ČTVRT ROKU Kč 25.—, JEDNOTLIVÁ ČÍSLA Kč 2.—
Užívání nov. známek povoleno řed. pošt a tel. v Praze č. 13301-24-VI z 10/1 1924
TISKEM KNIHTISKÁRNY ORBIS, PRAHA XII., FOCHOVA TRÍDA 62

O koalici bez agrárníků

I.

F. Peroutka napsal v Lidových Novinách 25. července:

„O koalici bez agrárníků platí i nyní, co jsme již tolikrát napsali: utvoří-li se vůbec někdy, vlastním jejím autorem budou agrárníci sami. Jestliže by se pro zmatek ve svých řadách ukázali neschopnými spoluvlády co by, prosíme, zbývalo stranám ostatním? Ukládají jim snad agrárníci v takovém případě jedinou dovolenou možnost, možnost zoufalství?“

Debaty o koalici bez agrárníků začínají v novinách vždy tenkrát, když agrárníci dopustí se nějaké hrubé neloyálnosti ke koalici a vládě, a když zůstanou v parlamentě izolováni.

Nemožno však sdíletí názor Peroutkuv o tom, že utvoří-li se někdy koalice bez agrárníků, budou jejím autorem agrárníci sami. Dosavadní zkušenosti ukázaly, že si u nás může republikánská strana dovolit každý rok postavení fronty proti všem ostatním stranám i proti vládě, jíž předsedá příslušník agrární strany, a že se při tom proti této straně neodvodí ty důsledky, které by se rozhodně uplatnily proti každé jiné straně.

Při rozbití smlouvy s Maďarskem stáli naši agrárníci v ministerské radě izolováni proti všem jiným stranám, v r. 1931 v létě dělali v poslední chvíli největší potíže novele o silniční dani a předložte o exportních úvěrech, letos učinili zase známou frontu v senátě a sabotovali předlohy, jež jsou státní nezbytností.

Nezdravost našich poměrů politických spočívá právě v tom, že si celá řada činitelů u nás nedovede představit koalici bez agrárníků a že jejich setrvání ve vládě považuje za nezbytné z důvodů domněle státních, z obavy před zfašisováním agrárníků, z nesprávné představy, že by v koalici bez agrárníků nemělo zemědělství ve vládě zastoupení atd. Všechny tyto obavy a klamné předpoklady byly v debatách o koalici bez republikánské strany tolikrát vyvráceny, že pokládáme za zbytečno se jimi znovu obírat. Agrárníci nejsou ani jedinou stranou, soustřeďující u nás zemědělce, ani nejsou již dávno tou solidní stranou středu, o niž by se stát mohl opírat jako o pevnou základnu. Druhé strany prokázaly více smyslu pro státotvornost než strana, která má už léta premiera a největší výhody z vládní moci.

Že si agrárníci mohou dovolovat stále svoje excesy, je zaviněno právě tím, že v části veřejnosti a v myslích činitelů často rozhodujících je zakotveno pevné přesvědčení o nemožnosti koalice bez agrárníků. Republikáni — vědomi si toho — mohou si pak dovolovat sabotáž meziúrodních smluv i státních nezbytností, aniž by se z toho odvozovaly důsledky.

Tento nenormální stav u nás dlužno v posledních letech počítat k největším vadám našeho politického života. Jako v prvních šesti letech po převratu trpěl náš politický život tím, že jsme neměli tenkrát státotvorné opozice a že jsme byli odkázáni proto na všennárodní koalici se všemi jejími vadami a potížemi, jež přinášela její nezbytnost — tak od roku 1925 až do dnešní doby trpíme politicky v republice tím, že se přítomnost agrárníků v koalici pokládá za nevyhnutelnost a nezbytnost. Kdyby se s agrárníky počítalo dle jejich skutečné početní síly jako s každou druhou politickou stranou, docílili bychom na ráz ozdravení poměrů. Každý stát je tím šťastnější, čím větší má možnost různých vládních kombinací a jejich střídání. Tato základní pravda, kterou v jiné formě před lety prohlásil v rozpočtovém výboru i Švehla, není, bohužel, v naší politické praxi po léta respektována.

Nestačí čekat na okamžik, kdy agrárníci sami se znemožní nějakou novou extratourou v poslanecké sněmovně, v senátě nebo v ministerské radě.

Je třeba psychologicky připravovat půdu pro koalici bez agrárníků a považovat ji pak ve vhodném okamžiku za samozřejmost, stejně jako v jiné situaci můžeme třeba účast agrárníků ve vládě vítat. Je nutno neustále zabývat se všemi možnostmi a nečekat na to, že snad jednou padne veřejnosti koalice bez agrárníků jako zralé jablko do klína, když už neloyálností agrárníků a jejich panovačností přestoupí možné meze.

Bez této ustavičné a systematické přípravy veřejnosti, bez zjednání psychologického podkladu, je všechno mluvení a psaní o koalici bez agrárníků pouhým platonickým projevem. Vědomi si své domnělé nepostradatelnosti dopustí se pak agrárníci i v budoucnosti beztrestně — jako už v poslední době tolikrát to dokázali — neloyálnosti ke koalici a sabotáže vládních předloh i státních nezbytností, třeba i ve chvílích pro stát nejtěžších.

Poslanec Jaromír Nečas.

II.

Pan poslanec Nečas jistě ví, že nelze mi vytýkat lhostejnost k problému koalice bez agrárníků. Byl jsem dokonce před několika lety původcem největší debaty, která se o tomto tematu u nás strhla. Stojíme tedy na stejné frontě. Zcela se shodujeme v základním úsudku: aby naše politické poměry byly zcela zdravé, musejí také agrárníci vědět, že je možno vládnouti bez nich. Čím méně to vědí, tím větších nepřijemností jsou autory.

Ale právě proto, že si přeji, aby byli poučeni, přeji si také, aby poučení bylo důkladné a pronikavé, a abychom narychlo nevystavěli něco, co nám samým brzo spadne na hlavu. Nechtěl bych se dožítí toho agrárního smíchu, který by se rozlehl. Nechtěl bych,

abychom byli vydáni na pospas satíře p. senátora Vraného. Je to krajně nepříjemné hřebelcování. Proto, ačkoliv ovšem nerozhodují o činech, snažím se i myslet opatrně, abych ničím nepřispíval k takovému poučování agrárníků, které by se nakonec změnilo v jejich triumf. Musíme si umět představit návrat agrární strany do vlády, když by se ukázalo, že vládnutí bez nich nevydrželo. Nebylo by lépe, nýbrž mnohem hůře.

Jestliže občas píše, že vlastním autorem koalice bez agrárníků budou pravděpodobně agrárníci sami, nevysslovují tím žádný požadavek, nýbrž snažím se shrnouti výsledek svého pozorování. Vždyť i p. posl. Nečas přiznává, že „celá řada činitelů u nás nedovede si představit koalici bez agrárníků“. Jak obrátit tuto celou řadu činitelů? Naše domluvy a rozklady samy nepomohou. Nepochybně je musí obrátit agrárníci sami tím, že se učiní zcela nesnesitelnými a že na příkladech ukáží, jak těžko je s nimi spolupracovat. Potom těžko bude odporovat poznání. Potom bude mít koalici bez agrárníků nejpřirozenější politické a státní příčiny, pak v ní bude obsažen prvek nutnosti, jehož má nezbytně zapotřebí. Koalice bez agrárníků musí být založena na opravdovém a spravedlivém hněvu. Nemá být výsledkem záliby v parlamentních kombinacích, nýbrž plodem nutnosti, jako každý solidní politický útvar. Jen v takovém případě, jak se mi zdá, šli by do ní vůdcové ostatních stran bez trémy.

Předčasný a nepřipravený pokus by jen kompromitoval tuto ideu, kterou také pokládám za nezbytnou zálohu naší politiky. Že i vůdcové socialistických stran se rozpakují poslati v této době milion agrárních voličů do oposice, to dovedu pochopiti. Není to malý podnik v době, která vyžaduje koncentrace všech národních sil, a zdráhám se vytýkat někomu to, že si nechce počínat lehkomyšlně.

Podle mého názoru koalice bez agrárníků by byla tím pevnější a trvalejší, čím více by byla založena na důkaze, že s nimi vládnouti nelze. K podání takového důkazu je patrně třeba agrárníkům poskytnout ještě nějakého času. Také přeorientování ostatních občanských stran, jež jsou pro takovou vládu nezbytny, vyžadovala by delšího zrání.

Lépe by bylo stále seděti ve vládě s agrárníky i za největších obtíží, než v nich nepodařeným postupem vyvolat definitivní domněnku, že to bez nich nejde.

F. Peroutka.

p o z n á m k y

Sanace bank

Rozhodnutí ministerské rady o zásadách, kterými se má řídit nová sanace bank, uvolní snad trochu pouta, jimiž byl svázán veřejný tisk, když se měl dotknouti této otázky. Nejde ani tak o pouta censury, která, jak se ukázalo, nedovedla zabránit, aby veřejnost byla zpravena o pasivní stránce sanačního aktu z pramene, který byl jistě méně než objektivní. Jde spíše o dobrovolná pouta, která si ukládal odpovědný tisk sám, jsa si vědom, o jak choulostivou otázku běží. Neboť pokud žijeme v hospodářské soustavě soukromo-kapitalistické, jsou banky nervovou sítí této soustavy a jejich funkce projevuje se přímo nebo nepřímo v domácnosti každého občana. Vždyť za nimi na jedné straně stojí vkladatelé, kteří jsou hlavním pramenem nového kapitálu, na druhé straně je s osudem bank spjata velká většina výroby, a to zase nejsou jen akcionáři a továrníci, nýbrž také jejich dělníci. Proto sanace bank je otázkou mnohem choulostivější, než aby bylo možno zaujmouti k ní

pohodlné stanovisko prosté negace. Je ovšem pochopitelné, že pocíty, se kterými se dívá občan této republiky na novou sanační bank, nejsou nikterak přívětivé. V bankách je tu personifikován nikoliv hospodářský rád, spíše neřád, jež odstranit je stejně potřebným úkolem, jako zabezpečit jednak tvoření kapitálu, jednak výrobu. Proto otázka sanovat či nesanovat, již ostatně spád věci sám učinil zbytečnou, zní správněji, jak sanovat. Budiž prominuto, jestliže zásady, které vyslovila vláda ve svém usnesení o provádění sanační akce, nám ještě nestačí, abychom mohli se s uspokojením usmívat nad správným dílem. Bylo již řečeno při dřívějších příležitostech — bankovní procesy a bankovní zákon — že bylo již dříve dost prostředků, jak přivést vedení bank na lepší koleje. Stačila již dřívější autorita zákona, ale nad ní byla tu ještě silnější mocenská autorita vlády. Žehrali dnes, že jí nebylo náležitě využito, bylo by plakati nad troskami Jerusalema. Spíše jest dbáti, abychom za několik let neplakali znovu. A o to při nynější sanaci musí jíti především, aby oběti, které veřejnost přináší — nezapírejme si, že nerada — byly s to zabránit příštím větším škodám. Neboť i sanace bank je v podstatě otázka kalkulace. Tato musí být střízlivá a musí počítati se vším. Nejde však jen o kalkulaci početní, jde také o kalkulaci mravní. To, že se sanační plán dovolává článku XXXVI. bankovního zákona, který stanoví povinnost náhrady provinilých i neprovinilých bankovních funkcionářů, mělo by být především střeženo, jak se to uplatní v praxi. Neboť osobní problém na celé věci je stejně palčivý, jako problém finanční. Ve „Wirtschaft“ bylo upozorněno, jak významnou roli mají osobní styky bankovních ředitelů pro jejich ústavy. Není snad příliš odvážné vyslovit naději, že tyto styky nebudou mít tak daleký vliv, aby pomohly vyhnout se odpovědnosti a dostati dokonce premii za neschopnost, o kterou nouze. Ani osobní styky, ani politický vliv nesmí kaziti sanační dílo, tak jako nesmí být ohroženo pohodlnou demagogií, má-li se věc podařiti. A tu chceme se víc spolehat na muže, než na zásady. Neboť mohli jsme se z minulosti již dosti naučit.

E. V.

50—60.000

Různé zprávy z Německa shodují se v tom, že účast tisíců a desetitisíců na politických schůzích v Německu není výjimkou, ale pravidlem a to i tehdy, jedná-li se o poměrně malá města a místa. To se netýká jen schůzí Hitlerových, při kterých se vybírá vstupné často tak vysoké, že u nás by pobouřilo, kdyby nešlo jen o politickou schůzi, ale o — kopianou. Kdo zná, jak se u nás těžce shání účast na schůzích, jak pořadatelé si spokojeni stírají pot s čel, podaří-li se jim trochu naplniti sál, ne právě velký, ten se pozastaví nad tím, jak v Německu politické schůze přitahují, i když se vybírá velké vstupné. Velkou účast na schůzích má nejen Hitler. Na Brüningově schůzi napočítali účast 60.000 lidí. A i ti, kdož byli na soc. dem. schůzích v Německu, tvrdí, že účast na soc. dem. schůzích v menších městech bývá daleko větší než u nás na kterékoliv politické schůzi. Přestaly být v Německu politické schůze jen schůzemi, staly se něčím jiným, na př. divadlem? V Hitlerových případech jest něco takového, ale ani to nevysvětlí věc. Ovšem tato velká účast na schůzích politických stran v Německu má svůj rub: jest výrazem politické vášně; jejím stínem jsou desítky politických vražd, sta zranění lehkých i těžkých. Tito mrtví na ulicích německých měst jsou smutným důsledkem této politické vášně německé. Ale ta velká účast na schůzích v Německu jest zvláštním zjevem politickým v době, kdy politická činnost v jiných zemích jen velmi málo dovede doopravdy strhovat široké vrstvy. Kdybychom hledali, kdy u nás docházelo k tak velkým projevům, k tak četně navštíveným politickým schůzím, musili bychom jíti hodně do minulosti. Tehdy hesla, ať ta či ona, dovedla strhovati, dovedla strhnouti celé desetitisíce. Od té doby málokdy politické strany měly tak živý vztah k svým členům a voličům, aby je dovedly přitáhnout na schůze v celých tisících. Kdyby se u nás konaly volby, byla by řada volebních schůzí, ale návštěva na nich velmi malá. Čísla z Německa nejsou zdravá. Jsou symptomem politické vášně, která není dobrým rádcem. Ale na druhé straně prázdné sály na našich schůzích politických jsou známkou, že naše politické strany snad nemají svým lidem co říci, co by chytl, že lidé nemají touhy si poslechnout, co chtějí, co dělají, jak si to představují jejich volení zástupci. V Německu jest to vášně; u nás znechucení, nezájem. I ten má své příčiny.

V. G.

Obecní byty a domy

„Právo Lidu“ vyttklo, že komunističtí poslanci dr. Stern, Hruška a Gottwald bydlí v obecních domech. „Rudé Právo“ to nepopřelo, uvedlo jen, že mezi nájemníky v obecních domech

Nález druhý: Kněží a lid.

jest komunistů nejméně; omezilo se dále na to, že prohlásilo, že „každý pořádný sociální demokrat má svou vilu“. — Tato přestřelka ukazuje, čím jest značně znehodnocena bytová politika obce pražské: tím, že v obecních bytech, v obecních domech — kde někde činže jsou značně nízké, nebydlí lidé právě nejpotřebnější, nýbrž ti, kteří si to dovedli prostřednictvím své strany zařídit. Nutno skutečně pochybovat o tom, že v komunistické straně by se nenašli lidé, jimž byt v obecním domě by přišel více vhod, než posl. Sternovi, Hruškoví a Gottwaldovi. Praxe s byty v obecních domech jest známá: byty v obecních domech de facto rozdělují politické strany. Každé straně se sejde velká spousta žádostí, a z velké části lidí, kteří byt — hlavně levný — opravdu potřebují. Ale ti, kteří mají ve stranách styky, vliv, známosti, dovedou to vždy zařídit tak, že byt dostanou, i když nejsou právě uchazeči nejpotřebnějšími a sociálně nejslabšími. V levných obecních bytech — zásluhou politických stran — bydlí lidé, kteří této výhody právě nepotřebují a kteří by bez značnější újmy mohli si vzít byt za běžných dnes podmínek. — Bylo by dobře, aby někdo na radnici pražské se postaral o to, aby byl veřejnosti přístupný seznam všech, kteří mají levný byt od obce. Ukázalo by se, kolik lidí se přizívilo při této sociální akci a jak mnohé strany politické hodily přes palubu své příslušníky skutečně nezámožné, aby do obecního bytu se stěhoval člověk se slušnými příjmy, člověk, za kterého se dovedla strana postavit a který dovedl dobře hrát na celé té klaviatuře svých styků a známostí. Značně bytů v obecních domech by se uvolnilo, kdyby je musili opustiti ti, kteří mají slušné příjmy a jimž jen jejich politické strany pomohly k této výhodě, zatím co skutečně chudí lidé marně čekají na vyřízení své žádosti. Politický klíč ve radnici hodně znehodnotil bytovou péči obce pražské. Jsou ovšem případy, kdy by se podařilo byt v obecním domě získat pro člověka potřebného. Ale ukáže se, že nemůže platit tak vysokou činži. Má-li dělník 150—200 Kč týdně, nemůže dobře dáti kolem 3000 Kč činže. Bytová politika obce pražské se dosti dobře neorientovala podle potřeb sociálně nejslabších. Stačilo by zveřejnění seznamů těch, kdo bydlí v obecních domech — hlavně se malé činže — aby se ukázalo, jakou škodu nadělal na tomto poli politický klíč, který neměl na mysli jen zájmy potřebných ve stranách, ale s nímž se svezli lidé, kteří vedle své poměrné zámožnosti měli ještě: styky, známosti, protekci.

V. G.

Rozumování zkroceného občana

Zkrocený občan neboli poplatník zjistí, že se poměry tak dalece zhoršily, že jeho daňová přiznání jsou pravdivá.

Pod tlakem létačních daňových komisí se rozhodne, že bude platiti daně rádně, musí však vědět, na co se ty miliardy, nahromaděné ze zpocených haléřů zkrocených občanů, vlastně vydávají. Proto požádá své zákonodárce, aby mu půjčili poslední rozpočet své milované republiky. Při tom zjistí, že z devíti zákonodárců (poslanců a senátorů) použilo rozpočet osm na jiné účely a devátý, rozpočet na r. 1932 nemůže najít, takže musí půjčit rozpočet na r. 1930, ale není prý valných rozdílů.

Výsledek studií rozpočtu nám sdělí v těchto zkušenostech a nálezech.

Nález první: Dobytek a umělci.

Zkrocený občan se rozhodne, že porovná kolik se u nás věnovalo r. 1930 chovu čtyřnohých hověd a dvounohých umělců.

Se zadostiučiněním zjistí, že v rozpočtu ministerstva zemědělství (kapitola 11) je pod titulem 4 paragraf 3. obnos věnovaný chovu dobytka, vepřů, ovcí, koz, koní atd. spolu Kč 34,833.044.—, to jest třicetčetřímilióny osmsettřicettisícčetřicetčetři Kč. V tomtéž rozpočtě je u ministerstva školství a národní osvěty (kapitola 10) pod titulem 11 § 1—3—4 obnos věnovaný umění.

Pisemnictví věnováno bylo (§ 1)	Kč 2,031.334.95
na hudbu bylo věnováno (§ 3)	Kč 7,959.764.20
výtvarnictví bylo věnováno (§)	Kč 5,510.498.30
Dohromady tedy na umění	Kč 15,501.597.45

Zkrocený občan se zadostiučiněním přirovnává obnos věnovaný dobytku s obnosem věnovaným umělcům a zjistí, že není valného rozdílu mezi hodnotou obou pojmů, vyjádřenou odhadem státních rozumů.

Zkrocený občan se těší, že jeho duševní spásu a posmrtnému životu věnuje stát ročně sto milionů korun. Zjistí, že ministerstvo školství a národní osvěty má v svém rozpočtu pod titulem 14 § 1—7 za sedm vyznání obnos věnovaný kultu náboženskému celkově . . . . . Kč 99,481.945.35

V samém rozpočtě je pod titulem 12 obnos věnovaný „Lidové výchově“ (občanské knihovny, lidové výchovnictví atd.) dohromady . . . . . Kč 5,315.498.85

S počátku nerozumí zkrocený občan této logice, ale pak uzná, že v rozpočtu je přece spravedlnost, jelikož víry je zapotřebí. Víra plus občan, plus daně, plus létační komise neboli četník s exekutorem a licitací rovná se zkrocený občan, neboli poplatník. A kromě toho je povinností státu starati se o duševní spásu a posmrtný život svých příslušníků, a to nemilosrdně, líbí-li se mu nebo nelíbí-li se mu to. Obzvlášť ten posmrtný život občanů zdá se býti důležitý, neboť jak z uvedeného rozpočtu je zřejmé, musí býti život v ráji, nebo v pekle přesně dvacetkrát delší, než ten bídný život pozemský, kterému se dostane jen 5 milionů ročně.

Nález třetí: Vojenské koně a studenti.

Zkrocený občan musí přesně rozeznat oba pojmy. Pamatuje se sice, že svého času v době zlatého mládí mu důstojníci v kadetce za radostného života vojenského vynadali koňů, tehdy prý nebylo rozdílu mezi aspirantem a koněm, ale dnes určitá demarkační čára je mezi oběma pojmy. Zkrátka zjistí, že v rozpočtu ministerstva národní obrany je pod titulem 2 § 9 obnos věnovaný na chov čtyřnohých vojenských koní, třídění těchto koní a doplnění stavu koní, dohromady Kč 24,402.946.95, kromě toho je ovšem v uvedeném rozpočtu obnos Kč 98,656.120.— pod titulem 2 § 5 za „Krmivo a stelivo“ vojenských koní (na str. 99 specifikováno), dohromady tedy Kč 123,059.166.95, t. j. jednosto dvacetřímilióny nulapadesátdevět tisícjednosto šedesát šest celých a 95/100 Kč.

V tomtéž rozpočtu je u ministerstva školství a národní osvěty pod titulem 9 obnos věnovaný „Sociální pečlivosti o studentstvo“ celkově Kč 7,866.807.10. Studentů je v republice asi 2.5 milionu, vojenských koní jen asi 30.000 (přesně 29.352), tedy na jednoho studenta případně necelé tři koruny a padesát haléřů, zatím co na jednoho koně případně pečlivosti za Kč 4.101.60, slovy čtyřtisícjednosto jedna Kč 60/100.

Zkrocený občan nerozumí s počátku této logice, ale po důkladném promyšlení dá rozpočtu za pravdu, a uzná, že kůň, speciálně vojenský kůň vyžaduje mnoho péče. Studenta může mít kdokoliv, ale koně ne. Proto právě je zapotřebí, aby se věnovalo péči vojenských koní mnohem víc peněz (asi jeden tisícdvětsátkrát víc) než péči o studentstvo.

Nález čtvrtý: Nemluvně, apelace a obchod.

Zkrocený občan při vyřizování svých daňových nedoplatků podává apelači. Celý rok čeká na vyřízení, až se mu ho nedostane. Na to navštíví svého spolužáka, senátora, aby tu apelaci urgoval, jelikož berní správa žádá na něm celý dlužný obnos najednou a apelace je již podána před rokem.

Pan zákonodárce po zrávě úvaze přislíbí poplatníkovi, že apelaci bude urgovati. Ale prý je to docela samozřejmé, že v ministerstvu nejde to tak rychle a na důkaz svého tvrzení vypráví tuto historku: K ministři financí dostaví se jednou žena s nemluvnětem. Položí dítě na stůl se slovy: Toto dítě patří ministerstvu financí. Pan ministr se udiví a dokáže dámě, že dítě nemůže patřiti ani ministerstvu, ani finančním úřadům, jelikož: za 1. ministerstvo financí a finanční úřady nedělají nic z lásky aneb milosti; za 2. z ministerstva nevyjde nic za 9 měsíců a za 3. co se z ministerstva financí dostane občanům, to nemá ani hlavy ani paty a dítě prý oboje má.

Zkrocený občan přesto je zvědav, proč ti úředníci finančních úřadů apelaci po roce nevyřídili. Zjistí, že ministerstvo financí vydá ročně jen nepatrnou částku na osobní výdaje svého resortu, dohromady 519,152.672.— Kč. Zatím ho překvapí, že ministerstvo obchodu a průmyslu věnuje k zvelebování obchodu jen 259,881.000.— Kč. Toto poplatník již vůbec nerozumí, jelikož podle tohoto rozumování je zřejmé, že daně neplatí obchodník, nýbrž úředník finančních úřadů, kněz, vojenský kůň a generál. Právě tak je pravděpodobné, že krisí se nepotí a netrpí obchodník, nýbrž opět kněz a vojenský kůň a státní úředník.

V rozumování se příležitostně pokračuje.

Štefan Stein.

politika

Jak to bylo

II.

V těch prvých měsících republiky byly to ještě dva úseky tehdejší naší národní fronty, o jichž živém národním cítění nebude smět pochybovat a jim je upírat ani dnešní nejfanatičtější fašistický nacional. Jsou to tehdejší naši hraničáři a naši legionáři.

Třebaže nechceme nijak podceňovat obtíže, s nimiž se musejí naše místní menšiny ve smíšeném území utkávat i dnes, přece jen se nám zdá, že můžeme plným právem říci, že české menšiny před převratem a při něm měly daleko silnější důvody cítiti krajně nacionálně. A kdyby byly bývaly tehdy snad i nespravedlivé oproti německým spoluobčanům, kdyby se byly bývaly dopustily zákroků, které by pražskému Národnímu výboru byly působily obtíže a nesnáze pro svoji jednostrannou národní zaujatost, bylo by to bývalo konec konců pochopitelné v té chvíli útisku a obratu. Rozhodně pochopitelnější, nežli jestliže dnes některý netrpělivý hraničář hrozí v novinách povalením vládě republiky za to, že mu jeho německý domácí hrozí výpovědí, anebo za to, že naň podřízený německý úředník promluvil neprávem německy. (Proti čemuž má ten dnešní hraničář právní prostředky, jakých neměli hraničáři z doby převratu.) Nuže, jaký byl národní duch naší revoluce mezi hraničáři? O tom svědčí tato slova resoluce Ústředního národního výboru menšinového, utvořeného dne 3. listopadu 1918 v Duchcově, v němž vedle obou stran socialistických byli také zástupcové státoprávní demokracie:

„Jako synové demokratického národa českého ovšem nechceme, aby naši němečtí spoluobčané byli nějakým způsobem utiskováni. V zájmu klidného kulturního a sociálního vývoje musí býti v našem českém státu všem občanům bez rozdílu národnosti měřeno stejně, podle rovného práva. Jménem lidu však, který po tak dlouho zkoušel těžkou rukou bezohledného panství německého, žádáme povolení činitele našeho národa, aby za žádných okolností nepřipouštěli přivtělení našeho území k nějakému státu německému.“

A naši legionáři? Kdo listuje ročníky Československého deníku z r. 1919 a 1920, přijde co chvíli na místa ukazující, že nacionální duch našich legií nebyl šovinistický. Že neměl apriorní nenávisť k Němcům, nenávisť za každou cenu. Dokud legionářstvo bylo v boji s německou armádou, jeho nálada byla ovšem válečně nepřátelská. Jakmile však došla ke sluchu našich hochů zpráva, že stát je založen, že v něm bude několik milionů německých spoluobčanů, jejich smýšlení dovedlo tento fakt ihned respektovat. Projevuje se to na př. v takových článkučcích, rázu spíše konkrétního nežli programového, jako jest tento:

Náše vojsko a Němci.

Loyální prohlášení Němců-vojáků z Itálie Československé republice přinesli jsme již v ČSD čís. 165. Jak žijí Němci zařazení do domobraneckých částí v Itálii, dovídáme se z dopisu Ondřeje Kiliana, Němce z Čech, zaslána jeho sestře do Siccardoru na Šumavě z Cajello u Milána. Píše: „Jsem jako československý podporučík u t. zv. německé setniny při 8. praporu. Němci nejsou totiž mezi Čechoslováky zařazování, nýbrž tvoří samostatné setniny. Vede se nám přímo skvěle. Každého dne se nejvýše hodinu cvičí. Máme ovšem — aby šlo vše jednotně — české velení při cvičení, jinak jest ale vše německé. Vůbec můžeme dělati skoro vše, co chceme, a Čechoslováci nám přičítají všemožně vstřícnost. Národnostní zášť

docela zmizela. Vůbec je zde zcela jiný život než byl v Rakousku. Důstojník není, jako v Rakousku, polobohem, k němuž se ubohý a vyhladovělý pěšák přibližoval jen s váháním a strachem, nýbrž nynější voják vidí v něm, tak říkajíc, staršího bratra.“

Naši legionáři v německém území těší se u místního obyvatelstva značné úctě a vážnosti. O tom svědčí dopis, zasláný jistým Němcem do libereckého německého časopisu. Pisatel chválí legionáře pro jejich taktnost a svědomitost při vykonávání služby. — Ferd. Künzelmann v besídce „Union“ sděluje, jak on, Němec, neznající ani sto českých slov, se v hostinci seznámil s třemi československými legionáři: jedním „Rusem“, jedním „Francouzem“ a jedním „Italem“. Jeho přítel, Čech, obávající se, aby mezi ním a legionáři nedošlo k nedorozumění, považoval za nutné upozorniti legionáře, že nesmí německému spoluobčanu zazlívat, neumí-li česky, že však s Čechy cítí a t. d., načež mu „Francouz“ důrazně odpověděl, že takovýchto úvodů není třeba, že byl ve světě a že ví, co se sluší a patří. S Němcem si velmi přátelsky pohovořili nejprve francouzsky a pak německy. (Čsl. deník, 7. srpna 1919.)

Ale abychom se vrátili k dalšímu vývoji veřejného mínění politického v této věci u nás doma. Dne 24. března 1919 konal se valný sjezd československé národní demokracie. Politický program strany tehdy uvedl referát Fr. Šise, v němž se pravilo: Svou českost jako zásluhu nestavíme nad lidskost. Příliš velikými bolestmi a utrpeními jsme prošli, než došli jsme k dnešnímu dnům svobody, avšak tato utrpení obrodila, zpevnila, ale také zušlechtila naši národní povahu. Nechceme, aby národ byl nástrojem národa druhého k fysickým cílům politickým, nechceme násilí národa nad národem. Ideál české politiky je rovnost člověka s člověkem, rovnost národa s národem.“ — A podle toho také dále přijatý text programu praví: „Český stát bude ke všem, kteří své povinnosti k němu plní, stejně spravedlivý, nechť jsou jakékoli národnosti.“

V půli roku 1919 nastala změna ve vládě. Koalice všech československých stran učinila místo koalici t. zv. „rudozelené“. Ve vládním prohlášení, které jménem této nové vlády přednesl dne 10. června toho roku ministerský předseda Tusar, se pravilo:

„Nadchází okamžik, kdy přikročíme k vytvoření zákoných podmínek pro soužití a součinnost národnostních menšin. Staré tradice národa a duch nové demokracie nám úkol usnadní. Myšlenka násilí byla vždycky cizí našemu národu. Budeme se držeti zásad demokracie, která znamená rovnost před zákonem pro všechny občany státu. Naším volebním řádem pro obce jsme již dokázali, že v Československé republice přichází ke stejnému právu každý občan bez rozdílu jazyka. V tomto duchu budeme pokračovati.“

Se strany národní demokracie, která tehdy odešla z vlády a představovala již, i národně politicky, pravici naší politiky, hlavně odpovídal na toto vládní prohlášení zesnulý dr. Rašín. Dr. Rašín podrobil prohlášení velmi podrobnému rozboru, pozastavuje z něho všechno, co se stanoviska jeho strany bylo pozastavití možno. Byl v tom ohledu tak nemilosrdný, že vytknul Tusarově exposé i něco, co v něm nebylo — ministerský předseda totiž, mluvě o věcech mezinárodně politických, pravil, že vedle spojenecké věrnosti chce nová vláda také zachovávat dobré vztahy k sousedům. Dr. Rašín se proti tomu ohražoval jako proti slovům, která by mohla ohroziti intimní vztah k západním mocnostem ententy, a vyprovokoval tak Tusara k tomu, že se ihned opět přihlásil ke slovu a složil znovu a důrazněji vyznání naprosté spojenecké solidarity. — Jsa takto nedůtklivým kritikem vládního prohlášení, byl by dr. Rašín nepochybně býval velmi otevřeně protestoval také proti citovanému passu o úpravě menšinových poměrů, kdyby proti němu

byl býval měl jaké námitky. Ale nenamítal k tomu ničeho.

Ústavní výbor, který v roce 1920 vypracoval osnovu definitivní ústavy naší republiky, vepsal do důvodové zprávy k této osnově, k oddílu jednajícímu o ochraně menšin, tato slova: „Náš národ rozhoduje právě nyní o osudu svého státu. Pevný bude náš stát, jen když mu položíme pevné základy a nejpevnějším základem je spravedlnost. Veliká idea spravedlnosti musí pronikati zákony, jimiž prováděny budou zásady tohoto oddílu. Jda za touto ideou Masaryk dobyl nám naší samostatnosti, jen když za ní půjdeme dále, udržíme si ji. Havlíčkovu hluboké »Já pán, ty pán«, ať zvíťezí, ať není v našem státě národa panujícího a národů ovládaných! Zpravodaj nemá vroucnějšího přání, nežli aby k výroku, který Masaryk učinil ve svém slavném prvním poselství: »V našich zemích nesmí býti žádného znásilňování« — každý Čechoslovák s plnou oprávněností mohl dodati: »a není ho!«.“ —

A na konec ještě malou kuriositu. V říjnu r. 1921, když úřednická vláda byla zaměněna první garniturou všenárodní koalice, bylo vládní prohlášení nového kabinetu přijato i na straně německé oposice s jistým umírněním, jež tlumočil starý poslanec Křepek. Na tento Křepekův projev odpověděl za vládní tábor velmi rozumně a věcně poslanec Jiří Stříbrný. Poděkoval poslanci Křepekovi za umírněný tón jeho řeči, vyslovil očekávání, že to je předzvěst změny dosavadních poměrů, vládnoucích v parlamentě mezi příslušníky jednotlivých národů. V dalším řečník žádal německé poslance, aby se vzdali své katastrofální politiky, čekající na špatný konec Československé republiky, proti níž ničeho nesvedou, protože „revoluci dělat schopni nejsou“. Dával zdejší Němcům za příklad jednání německé říše, jejíž zástupce, generální konsul Grbzettel, hned 29. října gratuloval Národnímu výboru k československé samostatnosti. „Tato politika Grbzettelova přinesla pro Německo větší užitek — německý majetek se stal nedotknutelný, ani vlas na hlavě v těch vzrušených dobách nebyl nikomu zkríven — nežli politika Lodgmanova.“ Řečník vyslovil přesvědčení, že politika spolupráce, k níž německé zástupce vybízí, přinesla by větší prospěch německému lidu a německému národu nežli Československé republice.

Takových ukázek toho, jak se mluvilo a mysli o národnostním problému při převratu a v prvních letech po něm; jak o těchto věcech soudili zejména i lidé a směry velmi silně národně orientovaní, bylo by možno kupit ještě na sta. Ale z těch několika, které jsme zde uvedli, už dostatečně vysvítá, jaký byl národní duch naší revoluce: byl to duch sebevědomý, ale spravedlivý; duch lidskosti a svornosti.

A hlavně: byl to duch zcela cizí dnešnímu šovinismu fašistických nacionalistů. A na to dlužno míti pozor. Kdo se podívá do dějin jiných evropských národů, jak se osvobozovaly a později, osvobozené, vyvíjely, spatří, že téměř u každého z nich v jisté fázi po osvobozené etapě přistupuje veliký pokušitel se slovy: „Toto všechno tobě dám, budeš-li se klaněti mým ideálům odplaty, násilí, sobeckosti a nespravedlivosti.“ Jsou národové, kteří odolali tomuto pokušení, a jsou takoví, kteří mu cele podlehli. Příkladem posledního byli ovšem Maďaři ve druhé polovině minulého a v začátku tohoto století. A viděli jsme jejich konce.

Fašistický násilný nacionalism, který se pokouší o mysl našich národně cítících lidí, není nic jiného nežli takové pokušení. V nás ideály revolučního spravedlivého a humanistického nacionalismu jsou hlouběji zakotveny, jak ukazuje naše stoletá tradice, a proto jsme bohdá odolnější proti pokušiteli. Ale pokušení je pokušení. Kéž bychom proto nikdy nezapomněli, jaký byl duch naší národní revoluce. A kéž by to zůstalo navždy zjevné i generacím budoucím, které to nepoznaly z vlastního osobního zážitku. es.

národní hospodář

Český odborník ve službách pětiletky

38.

Zima 1931.

Jen jednou jsem navštívil ruský hřbitov v Alze a to bylo v den, kdy v Čechách umřel otec mé ženy. Dověděli jsme se o tom telegramem o týden zpožděným. Od té chvíle má paní nemá v Alze stání. Také já cítím, že potřebuji odpočinku. Za dva roky své služby sovětům neměl jsem dovolené. Podle platných norem na stavbě přísluší mi nyní delší placená dovolená. Ostatně Alga jest, koncem listopadu 1931, dostavěna. Zbývají jen ulice a chodníky, ale ty si Rusové postaví už sami; jsou v úpravě ulic velmi pokročilí a pokud se týče na př. asfaltování, mohli by se příslušní obecní otcové hlavního města Prahy od Rusů všelícemus přiučiti: ulici dlouhou jako Národní třída vyasfaltovali — včetně tvrdého podkladu — za jedinkou noc bez zvláštního omezení provozu.

V Alze zbývá jen namontovati stroje a pustiti továrny do chodu. Ale to není již mou věcí. Já odjedu a připravuji se na cestu. Centrála Chemotrustu mi povoluje tříměsíční placenou dovolenou, kterou ztrávím ve vlasti. Chemotrust mi naznačuje, že počítá s mou spoluprací buď v Bobříku u Moskvy, kde se staví chemické továrny nákladem 260 mil. rublů, nebo v Taškentu, kde má býti postavena továrna za 280 mil. rublů. Do Taškentu by moje žena arcí nerada — má stepi až po krk.

Náčelník stavby v Alze mne nerad vidí jíti. Snaží se mi v tom dokonce brániti. Ztrácí se nám, nepochopitelným způsobem, několik set plánů, z nichž všechny se při prohlídce u různých stavbyvedoucích nalézají až na třináct. Ale z těchto třinácti ztracených plánů jest toliko jediný důležitý — plán montáže strojů v továrnách. Avšak i tento existuje v kopiích. Náčelník mi praví: „Nesmíte odjeti.“ Já: „Dobrá, ale požádám o ochranu československou misii v Moskvě. Neboť toto jest násilí.“ Tato hrozba pomáhá. O několik dní později přichází náčelník ke mně a praví: „Netřeba telegrafovati československé misii. Můžete jíti.“

Loučím se s tovaryši i nepartijními v Alze a se špicemi moci v Aktjubinsku. Všichni si přejí mého návratu a všichni mi dávají příkazy, co jim mám přivézt z Prahy: jsou to hlavně zlaté dámské hodinky, jichž si žádají vyšší tovaryši pro své dámy, dále jsou to různé technické pomůcky pro stavitele a inženýry, a konečně fotografické aparáty. Peněz na tyto nákupy mi nedávají, a kdyby i dali, nemohl bych jich vyvézt z Ruska. Jen jeden z nich mi slíbuj, že mi dá v Moskvě, kamž současně se mnou odjíždí, šek na cizinu. Neuvěřitelná věc, dokud se nedovídám, že to bude šek Maxima G., slavného spisovatele. Ale tento šek jsem ne-

uviděl, neboť se zakoupení fotografického aparátu tímto šekem sešlo. Odjíždím z Algy 15. prosince.

V Moskvě navštěvuji staré známé. Beauchamp je na úředním posláním mimo Moskvu, jeho paní je sama a hrozně si stěžuje na zhoršení životní úrovně v Moskvě za rok 1931.

Moskva sama se za rok značně změnila, zmodernisovala v každém ohledu: továřišky i dlouhé sukně nosí. A — pozoruji zřetelně — ceny potravin stouply o patnáct až sto procent.

Chemotrust vyplácí mi část služného za příští dovolenou. Mám se vrátit v březnu 1932 do Moskvy. Navštěvuji také přátele v Cukrtrustu, kteří mne upozorňují na pochvalné články vyšlé o mně v časopise „Industrialisace“. Mluvíme též o nedávné návštěvě Bernarda Shawa v Moskvě. Shawovi se přičítá v úřednických kruzích zásluha, že vymohl na Stalini, aby dělník hlavou obdržel stejný příděl potravin jako dělník rukama. „Velebný plnovous Shawův je pokládán za speciální výraz sympatie slavného Brita k vousatým mužům Sovětské Unie,“ praví mi jeden známý. Myslí-li to vážně neb žertem, nevím.

Sedmnáctého prosince 1931 odjíždíme z Moskvy směrem k Polsku v krásném, elegantním, representačním novém vlaku, vybaveném pohodlím, o jakém se v evropských vlacích nesní. Na pohraniční stanici v Negorolé prohlídka. Je tu mnoho Američanů, Němců a jiných cestujících, ubírajících se na západ. Všem se prohlížejí zavazadla dosti povrchně. Jedině český stavitel Algy a jeho žena jsou podrobena osobní prohlídce až na kůži. Mám s sebou jen malá zavazadla, neboť velká jsem nechal v Moskvě. Prohlížejí mne tak, že nalézají i kapsní kalendářik z Prahy a zabavují. Berou mi i několik set rublů služného vyplaceného Chemotrustem. Usmívám se se zaťatými rty, ale moje žena hoří pokořením, vyšeší z rukou ženské čekistky, jež ji prohlížela ve zvláštním kabinetu. Sověty jsou vděčné.

Takové byly poslední dojmy z Ruska, že moje paní téměř omdlévá radostí, když na polsko-české hranici — po dvou letech — opět slyší hlas čsl. průvodčího: „Prosím lístky!“ Při tom je moje paní původem Němka.

39.

1932.

A přece se vracím! Vracím se do Ruska v březnu 1932, abych pomáhal dokončit pětiletku ve službách Chemotrustu. Co jest to, co mne láká přes veškerý nevděk a veškeré pokoření? Jest to volání pyramidy, jež chce býti dokončena, jež volá po svém staviteli, po svém otroku.

Tyto články napsané pro „Přítomnost“ mým spolupracovníkem, profesorem R., jsou pouze částečným odrazem expertových zkušeností ze sovětské pětiletky, byť by některé epizody byly podány dosti detailně. Podrobně budou vypsány v knize, jež se připravuje, a v níž budou zajímavými zejména dojmy mé ženy z Ruska. Můj spolupracovník mou ženu v tomto ohledu důkladně vyzpovídal. „Ženy,“ tvrdí profesor R., „vidí život lépe než mužové, neboť vidí pouze život, zatím co mužové vidí život i práci a tyto dva pojmy jim příliš splývají.“

Končím stručně: vracím se v březnu 1932 do Moskvy a jednám s Chemotrustem. Chemotrust žádá: převzetí stavby v Bobriki a odpovědnost za její řádné dokončení. Dále: mám přivést své děti z Čech do Ruska. Mám tři děti, z nichž chlapec studuje ve Švýcařích. Potřebuji na jejich výchovu peníze, ale Chemotrust nabízí jen — ruble. Jsou ruble peníze, když jich nemůžete vyvézt z Ruska?

Rozmýšlím se, jsem na vahách, téměř podléhám: hlas nedostavěné pyramidy jest svůdný pro českého stavitele, jemuž se tak zřídka naskytne příležitost vystavět celé město. Ale,

mám-li převzít odpovědnost za dostavění Bobriki, musím stavbu vidět. Sděluji mi, že tam bylo vykonáno práce zatím za šedesát milionů rublů z celkového rozpočtu dvousetšedesáti milionů.

Dovolují mi jeti do Bobriki, v moskevské uhelné pánvi. Zůstávám několik dní. Vidím jednu hotovou továrnu a obrovské rozestavěné komplexy. Ptám se, co továrna stála; je velikosti jedné z továren, postavených mnou v Alze. Říkají mi sumu, počítám a vidím, že jsem stavěl o celé desítky milionů rublů levněji. A při tom jsem stavěl lépe, mnohem lépe: věže dostavěné továrny v Bobriki jsou popraskány, mezi jednotlivými objekty není dodržena předepsaná vzdálenost nutná z ohledů požární bezpečnosti atd. Vidím, že se na této straně pyramida pětiletky bortí. Ptám se po stavbyvedoucích. Nejsou zde, jsou ve vězení. Jsou všichni zavřeni, jen němečtí montéři jsou v práci uvnitř hotové továrny. Stavba sama stojí a čeká.

Za tuto stavbu odmítám převzít odpovědnost a odjíždím z Ruska. Před odjezdem z Moskvy žádám Chemotrust, aby dal poslati má velká zavazadla za mnou do Prahy. To jest v březnu 1932. V červenci 1932, kdy se tento článek pro „Přítomnost“ píše, zavazadel dosud nemám.

literatura a umění

Hovory s nakladateli

V.

ING. BOHUMIL PŘIKRYL,

ředitel „Činu“, tiskového a nakladatelského družstva
čsl. legionářů v Praze.

Na téže straně Karlova náměstí, jako je závod Ottův, nale až u věže, vedle knihkupectví Hejdy a Tučka, usídlilo se legionářské nakladatelství Čin. Jeho ředitel, ing. Přikryl, úřaduje v dobře opevněném a před autory i jinými nepřijemnými zjevy dobře zajištěném pokoji s okny na Karlovo náměstí. Uvítán úsměvem jako někdo, kdo se musil jednou dostavit a už tedy je tady (jaká pomoc),* sedám k ředitelskému stolu, který působí tak blahodárně svou holou hnědou deskou, jako tabula rasa, a dívám se po knihách Činu, zasklených ve skříni, nad níž stojí hliněná soška nejpilnějšího snad čtenáře v republice, T. G. Masaryka.

Předně něco o legionářích: Čtou legionářskou beletrii hlavně legionáři a jak mnoho ji čtou nelegionáři? Která kniha z legionářské beletrie měla největší úspěch? Mají legionáři jako celek zájem o určitý druh nelegionářské beletrie?

Legionáři jsou hlavními odběrateli a čtenáři legionářské literatury, protože v těchto knihách prožívají znovu svou minulost. Ale legionářskou literaturu čtou hodně i nelegionáři, aby tuto minulost poznali. Z legionářské beletrie měly největší úspěch Koptovy romány „Třetí rota“ a „Třetí rota na magistrále“. „Třetí rota“ překročila 40.000 výtisků, „Třetí rota na magistrále“, která vyšla později, není za tím daleko. Legionáři jeví už nyní veliký zájem o „Třetí rotu doma“, na níž autor právě pracuje.

Život v legiích neusměrnil legionáře, aby se mohlo říci, že z nelegionářské beletrie vyhledávají něco všem společného a jiného než nelegionáři. Spíše by

se dalo říci, že život v legiích a všechno, co s ním souviselo, vedly k tomu, že čtou a čtené prožívají jinak, než kdyby v legiích nebyli.

Máte mezi našimi nakladatelstvími výlučné postavení v tom, že jste získali autorisaci k vydávání spisů Masarykových. Kupují se tyto knihy? Hodně se psalo, že nevycházejí. Můžete říci, proč? Proč Masarykova osobnost nevtiskla programu vašeho nakladatelství silnější stopu?

Masarykovy knihy mají v našich poměrech neobyčejné náklady. „Světové revoluce“ bylo prodáno 90.000 výtisků, drobných knížek (na příklad „Ideály humanitní“, „Jak pracovat?“, „O ženě“) přes 10.000, „Sebevraždy“ a jiných jeho knih přes 5000 výtisků. Totéž platí o knihách o Masarykovi. Na příklad alba „Masaryk ve fotografii“ se prodalo za půl roku 10.000 výtisků.

Psal se, že Masarykovy knihy nejsou k dostání, ale to není tak zcela pravda. Z větších jeho knih nelze koupit toliko „Základy konkrétní logiky“ a „Otázku sociální“, které byly rozebrány už před válkou. Na knižním trhu je však celkem 25 jeho větších či menších prací. Jinak je tomu s otázkou souborného vydání jeho spisů. Ta je složitější, než se na první pohled zdá. Větší díla, právě na příklad „Základy konkrétní logiky“, autor přepracovává anebo je miní přepracovat („Otázka sociální“). Na přípravě souborů drobnějších prací se stále pracuje. Nyní jsou jednak hotovy, jednak se dokončují a brzy vyjdou dva velké soubory všech jeho projevů válečných a poválečných, které budou v jistém smyslu doplňkem „Světové revoluce“. Ale je tu také jiná věc. O sborníku „Vůdce generací“, věnovaném Masarykovi a jeho dílu, se tolik psalo, že není stále hotov. Vyšel před čtyřmi měsíci a referátů je o něm dodnes daleko méně, než bylo toho psaní, proč nevychází.

Nejen z toho, že Čin vydává a rozšiřuje (to znamená, že netoliko prodává, ale usiluje o rozšíření) Masarykovy knihy a knihy jeho spolupracovníků, na příklad ministra Beneše, ale také z toho, že Čin vydal řadu knih z jeho podnětu, je zřejmý jeho vliv na program nakladatelství. Nepřímý vliv pak je v tom, že Čin nepěstuje žádný knižní l'art pour l'artismus, ale snaží se vydávat a rozšiřovat knihy, které mají co nového a podstatného říci. Při tom dává přednost rozšíření velikého počtu výtisků méně knih před malými náklady mnoha knih.

Jak je to s literaturou překladovou? Vydali jste několik knih vedoucího amerického romanopisce Theodora Dreisera. Jaké máte zkušenosti s literaturou americkou? A jaké s novou literaturou ruskou? Jak si vysvětlujete dnešní zájem o tuto (ruskou) literaturu?

U cizích autorů je nutno rozlišovat mezi zájmem čtenářů o autora a zájmem čtenářů o poznání jiné země a jejího života. Tak zájem o romány Theodora Dreisera, který je veliký, zejména o jeho „Americkou tragedii“, je spíše zájemem o autora. Podobně je tomu s jiným Američanem, John Dos Passosem, o jehož román „Bábel“ se u nás psalo, že jeho forma měla vliv na nejnovější román Marie Majerové, „Přehrada“. Skutečnost je však taková, že román „Přehrada“ byl hotov dříve, než „Bábel“ česky vyšel a než jej autorka „Přehrady“ čtla.

Jako příklad literatury, při níž je zájem čtenářů soustředěn spíše na poznání jiné země a jejího života, je dnešní zájem o literaturu sovětskou a o literaturu o Sovětském Svazu. Čin byl mezi prvními, kdo u nás začali se sovětskou beletrií (byly to „Modravé písčiny“ Vsevoloda Ivanova) a v letošní anketě Lidových novin o nejzajímavější knize, bude-li tato anketa opět uspořádána, si troufá dostat hodně hlasů pro román Josefa Kallinikova „Mnichové a ženy“, ze života Ruska v letech 1902—1918.

Navštívil jste sovětské Rusko, máte o ně zájem a sledujete jeho život a práci. Dalo by se něco z jeho nakladatelské činnosti aplikovat u nás? Snad na podkladě družstevním?

Zespolečenštěním výrobních prostředků a pětiletým plánem byla v Sovětském Svazu vytvořena zcela jiná základna života. Netoliko hospodářského, ale také sociálního, kulturního a mravního. Ten rozdíl je obdobný rozdílu, jaký byl mezi tímtož Čechoslovákem jako rakouským vojákem a jako legionářem. Anebo jinak řečeno, je tak veliký, že jej lze stručně charakterisovat větou, že člověk ze Západu si s občanem ze Sovětského Svazu nerozumí. Proto jsou tam noviny jiné, literatura jiná a také nakladatelská činnost jiná.

Přenášet některé detaily z jejich života a činnosti nelze, to jsou věci, které rostou pouze z té jejich jiné základny. Přesazeny jinam, byly by tyto detaily více méně vegetujícími vnějšnostmi. To platí i o plánovitě práci podniků téhož druhu (a tedy i nakladatelství), při níž by se uplatnil, mimo jiné, hlavně moment konkurence. To platí i o družstevnictví, které je na Západě navenek, a tím také do značné míry i uvnitř, odvislé od ostatního podnikání soukromokapitalistického, které je v převaze.

Vydáváte týdeník Čin, čile redigovaný a vskutku aktuální. Čte se hodně a kým a kde nejvíce? Nevadí mu jeho malý formát? Vedla aféra rozvířená svého času jeho recensí o knížce o Aloisu Jiráskovi k bojkotu?

Týdeník Čin se čte hodně a hodně se o jeho článkách a zprávách diskutuje, zejména mezi mládeží, studentstvem, v Praze i na venkově. Jeho předností je, že není nakladatelským časopisem, jak se o něm leckde s počátku mysli. Malý formát je spíše praktický, po roce je z ročníku knížka a ne něco, u čeho se klade Nerudova otázka: Kam s ním?

Několikrátádková recenze o drobné knížce o Aloisu Jiráskovi způsobila sice hluk v některých časopisech, o bojkotu však nelze vůbec mluvit. Ti, kdož šli věci na kloub, viděli, zejména po vystoupení Arne Nováka a F. X. Šaldy, že v tom hluku šlo leckde spíše než o věc o příležitost k boji na celkem známé frontě.

Řekl byste nám něco o poměru novin k literatuře? Jakou službu by mohly noviny prokázat knize?

Nakladatelům jde v podstatě o to, aby noviny psaly o jejich knihách, příznivě nebo nepříznivě, to už je podřadnější, hlavně, aby jejich knihy neumlčovaly. Také my si někdy myslíme, proč o té či oné naší knize ty a ty noviny nepíší. Ale v celku si nestěžujeme. Byla-li učiněna v tomto rozhovoru zmínka o sborníku „Vůdce generací“, tož jenom jako ilustrace jiného případu.

Stěžují-li si nakladatelé na noviny, stěžovaly si noviny, když mezi nakladateli začala akce směřující k omezení počtu redakčních výtisků knih. Byli jsme tehdy proti tomuto postupu. Neboť i kdyby připadl jeden posudek na více než deset redakčních výtisků téže knihy, které zůstaly bez posudků, má to pro knihu větší význam než insert v ceně těchto „zmařených“ výtisků.

Noviny řeší otázku svého poměru k literatuře přirozeně se svého stanoviska. S tohoto jejich stanoviska by se však dalo říci, že kdyby si všímaly knih více, sloužily by lépe svým čtenářům a tedy také sobě.

Nyní tři otázky o výrobě knih: Jste pro změnění počtu formátů knih a druhů papíru? Jste pro vydávání knih pouze vázaných? Proč nevydáváte bibliofilii?

Dříve jsme měli formátů snad deset, nyní, už po několik let, vydáváme knihy toliko ve dvou formátech: menší, kapesní (12/19 cm) a větší, formát Světové revoluce (14.5/22 cm). Je-li kniha větší, rozdělí se na několik dílů, aby díl neměl v menším formátě více než 500, ve větším pak více než 600 stran, aby byl pohodlný do ruky. To lze vždy provést. Stejně dlouho používáme jednoho druhu papíru. Toto opatření má pro nakladatele veliké výhody, stejně jako pro odběratele a knihkupce.

Dvě knihy jsme uvedli na trh pouze vázané (Edvard Beneš: „Světová válka a naše revoluce“ a album „Masaryk ve fotografii“). Snad ani ne deset kupců knihy Benešovy, při jejím velikém nákladu 30.000 výtisků, projevilo zájem o knihu brožovanou, aby jí mohli dát individuální vazbu. Počet těch, kdož žádají knihu vázanou, přibývá. Snad by se mohlo zavést vydávání knih pouze vázaných s počátku alespoň u knih větších rozsahem a trvalejší hodnoty.

Proč nevydáváme bibliofilii? Vycházíme ze zásady, že kniha je na čtení. Má vyhovovat tomuto požadavku, vedle požadavku trvanlivosti a jednoduché, vkusné úpravy.

A čtyři otázky o prodeji knih: Jak se kniha dostane mezi čtenáře, zejména kniha autora dosud neznámého? Kdo kupuje knihy a jak je platí, hotově či na splátky? Jaký podíl mají obchodní zástupci na prodeji knih? Co soudíte o zlevňovacích akcích?

První výtisky knihy, zejména autora dosud neznámého, si prohlížejí a kupují u knihkupce zájemci o novinky, další kupci a čtenáři jsou získáni posudky v novinách, také reklamou, insercí. Potom je v prodeji zpravidla malá přestávka, v níž obojí tito kupci mluví o knize se svými známými a upozorňují je na ni. Toto ústní podání má největší vliv na prodej, neboť teprve pak se kniha začne prodávat. Soudíme z několika příčin, že skuteční čtenáři, knihomolové, dávají přednost knihám o větším počtu stran před knížkami tenkými.

Knihy se prodávají na splátky, snad 80 nebo 90 procent knih se prodá tímto způsobem. Tento způsob znamená ovšem pro nakladatele velikou investici, ale jedině tento způsob vlastně umožňuje rozšíření knih. Neboť hlavní kádr kupujících tvoří lidé nemajetní, gázisté. Splátky dodržují celkem dobře. Hodně kupují knihy Češi, kteří žijí v pohraničí, na Slovensku a na Podkarpatské Rusi, protože žijí odloučení.

Podíl obchodních zástupců na prodeji knih je značný. Jsou to vlastně malé pohyblivé prodejny, které jdou za odběrateli. Proto nejen nakladatelé, ale dnes už také mnozí knihkupci mají své obchodní zástupce.

Při tak zvaných zlevňovacích akcích nešlo o zlevnění cen knih, ale o výprodej knih, které se z nejruznějších příčin málo prodávaly. Tyto výprodeje způsobily dočasné zvolnění prodeje novinek. Ale podle různých známek lze soudit, že nepřinesly očekávaný užitek ani nakladatelům ani neuspokojily kupující: nakoupili si mnohdy, levněji sice, knihy, které pro ně byly bez užtku.

A poslední otázka: Vaše nakladatelství má jednoduchou frekvenci. Jaké máte v té věci zkušenosti?

Jednoduchou frekvenci má nakladatelství Čin už několik let, po čtyři letní měsíce (květen až srpen). Osvědčuje se (přes to, že v létě je zaměstnanců stále méně o ty, kteří jsou právě na dovolené), neboť všichni, je-li třeba, rádi trochu „přitáhnou“, aby měli odpoledne volno. Jednoduchá frekvence by se dala zavést i ve zbývajících osmi měsících, ale tu už by bylo potřetí dohody mezi nakladateli, protože v těchto měsících je knižní sezona. Že by to šlo, o tom není pochyby.

Život a instituce

Otto Rádl:

Camera obscura

(O válce nic nežli dobré.)

VI.

Povídky jsou věcí národní cti.

A naše censura patří k oněm institucím, o nichž je nesnadno nepsati satiru, poohlédneme-li se po její praxi. Poohlédneme se tedy po ní dále. Ukážeme v jednotlivých kategoriích filmových hříchů nejmarkantnější, nejhlupejší a nejvíce pobuřující stříhy a zákazy.

Ukážeme, že povídky jsou statek národní cti, a že proto z jednoho německého filmu musilo býti vystřiženo slovo „Povidldorf“. Doložíme, že urážka náboženství spočívá i v tom, jestliže svatý Johance církev chvíli před upálením dala útěchu ve svaté hostii. Ukážeme, že ochrana úředních osob se vztahuje i na královská veličenstva minulá, která nesmějí býti znehodnocována. Budeme citovati, jak daleko sahá vášnivá obrana války a rytířské hájení její cti, takže bylo nutno vystříhnouti z Jaroslava Haška i jednu z nejhezčích lyrických pasáží proti nesmyslným bojům, když vlastně na zemi není žádných hranic a je jen jediný, velký krásný svět. Uvedeme příklady ochrany justice a jejich reprezentantů, kteří jsou censurou zbožněni na neomylnost a neúchylnost a proti nimž je vyloučena jakákoli kritika i satira. Předvedeme doklady strašlivých poklesků proti mravnosti, mezi něž patří i lascivní scéna milostného roztoužení samečka bource morušového, která byla s přísným svráštěním obojí nemilosrdně vystřižena z filmu „Hedvábnictví“. Ne-

smlčíme ani to, jak státu nebezpečných akcí se dopouštějí filmoví výrobci, a jak bdělá musí být censura, aby z dokumentárního snímku Vatikánského nezapomněla vystříhnouti zmínku, že určitý obraz byl papeži Lvu XIII. darován císařem Františkem Josefem I.: patrně by film bez tohoto stříhu vypadal jako pokus o restituci Habsburků. Hrůza před tím, aby bolševictví v našich kinech snad ke cti nepřišlo, sahá tak daleko, že z přírodního snímku „Boj o život“ popisujícího podrobení přírody člověkem, bylo vystříženo i slovo, že lidé *kolektivním úsilím* si podmaňují přírodní síly: což ukážeme ještě s řadou jiných zábavných příkladů. Jinde despekt k vrstvám sociálně vyřazených sahá tak daleko, že umírající střelený lupič nesmí zaseptati svému děvčeti slova, že ji vždycky měl rád, neboť tohle by budilo sympatie k lotrům.

Tato činnost blahodárná a důvtipná si zaslouží jistě pozornosti.

Sedm set padesát osm.

Dosud jsme si v této pestré revui censurních zákazů všímali censurních zákazů hlavně po stránce obsahové. Dnes chceme přistoupiti k druhé části této causerie s vážným jádrem, k části, v níž si povšimneme rozsahu censurních zásahů do uměleckých děl, v nichž rok od roku, počínaje dnem 1. VI. 1921, kdy censurní sbory v dnešní formě byly zřízeny a kdy se počala publikace jejich zákazů, až do dne 1. června 1932. Všimněme si kvanta státních zásahů do filmové tvorby, které se někdy jeví pouze jako státní zasahování do soukromého obchodního podnikání, jindy však vážněji, jako státní příškrcování svobody projevu, svobody umění a svobody mínění. Pokusíme se pak zvážiti oprávněnost jejich a posouditi, bylo-li touto absolutistickou metodou státního poručnickování dosaženo více prospěchu, či jsou-li snad její účinky neužitečné nebo bezcenné.

Za deset let trvání nynější filmové censury bylo podle oficiální statistiky ministerstva vnitra zcela zakázáno k provozování v Československu 758, slovy sedm set padesát osm filmů. To je cifra, která stojí za uvážení. To je cifra, která je třikrát větší než celkový počet hraných celovečerních filmů v Československu, za třicet let vůbec vyrobených.

Do počtu těchto filmů je zahrnut i počet filmů kratších, než celovečerních. Na tuto okolnost však není třeba bráti zvláštního zřetele, poněvadž zakazy filmů přírodních, celovečerních a dodatkových jsou velice řídké, ministerstvo vnitra ostatně na ně nebere vůbec zřetele a udává ve svých ročních výkazech pouze jedinou cifru všech zakázaných filmů. Povšimněme-li si metráže zakázaných filmů, zjistíme, že připadá průměrně na každý z nich délka něco přes 2000 m, což odpovídá průměrné délce celovečerního hraného filmu. Vztahuje se tedy počet 758 zákazů vesměs na veliké, hrané, celovečerní filmy.

Nejhezčí biograf na světě.

Kdyby se nějaký biograf specialisoval na výnosné programy a dovolil si při týdenní výměně programu hráti výhradně jen filmy československou censurou zakázané, vystačil by s tímto svým poutavým repertoárem celých 15 let. Patnáct let

mohli byste v něm viděti ke svému úplnému uspokojení týden co týden po jednom filmu urážejícím národnost, posmívajícím se náboženství, tropícím si smích ze státních úřadů, bezohledně urážejícím generály a armády a velikou a slávoplodnou instituci válečnou, po jednom filmu, který ukazuje, že soudci mohou být také staří oslové, dávají se podpláceti a soudit podle své špatné nálady, který se brodí v nejpůvabnějších nemravnotech, jež až do té chvíle zůstávaly přístupny jen vyšším společenským třídám a mohly se šířiti jen v luxusních bibliofiliích, který ukazuje fantasticky komická svinstva ve všech kdy vysněných podobách.

V tomto patnáctiletém kursu vysokého umění kinematografického byste mohli shlédnouti, jen rače vstoupit, všechny politické zločiny s bravurou prováděné, urážky všech veličenstev všech druhů, viděli byste tam třeba, že všichni politikové světa jsou taškáři ješitní a své kapsy dbalí, poznali byste, že velikáni dějin existují jen v čítankách a na barvotiskových obrázcích. Mohli byste se tu doslechnouti nejbombastičtější chvály bolševismu, dověděli byste se o Rusku co jen líbo a žádoucně, měli byste tajnou radost z heroické chvály všech anarchistů a chlapíků podvratných, vynarádili byste se při všech nejkrvelačnějších revolucích, a nejen politických, i sociální řád byste mohli při těchto podívaných ideově spolupodvracet, odstřelovati bankéře jako višně, jen tak pro soukromé potěšení, nahrabávati si z jejich privátních tresorů co jenom vůbec je líbo, a přejíti pak dále na stupnici potěšení jinak nepřístupných: páchat všichni zločiny trestního zákoníku každý paragraf po druhém, pěkně číslo od čísla, s neomezenou mírou soukromé satisfakce.

Sedmset padesát osm filmů bylo totiž zakázáno právě z těchto důvodů, a těchto sedmset osmapadesát zločinných děl by před vámi paradovalo.

Chyba lávky.

Ale spletli byste se, kdybyste tomuhle věřili. Když jsem po prvé měl shlédnouti censurou zakázaný film, běželo mi po zádech příjemné mrazení z očekávání něčeho, co je podle úředního osvědčení zaručeně škodlivé a záhubné. Zklamal jsem se, stejně jako všichni ostatní. Nikomu z nás to neškodilo a nikoho to nezahubilo. Řekli jsme si ve svorném unisonu: „A tuhle tu pitomost zakazují...?“ Ano. Seznam censurních zákazů, provedených během deseti let věrných a státem spolehlivě placených úředních služeb, není než seznamem úředně pořízených pitomostí.

Nikdo na světě by se jimi nemusil zabývat. Nemusili bychom teď v kouzelných letních týdnech listovati v zaprášených fasciklech, a vy byste v této době mohli čísti články o věcech utěšenějších a národně povznášejících, na příklad o armádním cvičení s nasazenými bodáky na hlavním dnu sletu všeslovanského sokolstva. Těchto věcí radostných a zdravých jsme zbavováni a musíme se brodit mořem úřední hlouposti, protože tato úřední hloupost dusí a hubí celé nejmladší umění, o němž upřímně věříme že je nejsilnější a nejužasnější. Kleští je, sterilisuje, vysává z něho krev a zbavuje je života.

Zakázala během deseti let 340 filmů německých, 246 filmů amerických, 54 filmy rakouské, 22 filmy ruské, 22 filmy francouzské, 20 filmů italských, 10 filmů českých, 9 filmů anglických, a dále ještě filmy španělské, holandské, švédské, polské a kdož ví jaké.

Vedle těchto úplných zákazů (ministerstvo vnitra neudává, byly-li některé z těchto zákazů později odvolány) je dalších snad pět tisíc zákazů jednotlivých filmových scén, na pět tisíc jednotlivých stříhů, které často působí stejně zhoubně jako záповědi celého díla, poněvadž pokrucují a zesměšňují celý film, stavějí na ruby přesvědčení autorovo, vytrhávají hlavní slova z jeho vět a nechávají jejich bezpodstatný zbytek, pokrucují je a dávají jim jiný, opačný smysl. V jednom z nejhezčích ruských filmů vůbec, v *Kozincevově* a *Traubergově* filmu „NOVÝ BABYLON“, musil ředitel půjčovny, aby docílil censurního povolení, film docela komicky překroutiti, nazývati pařížské komunardy, kteří jsou ve filmu glorifikováni, hanebnou chátrou a luzou, která neví co chce, a tak podobně. A my diváci musili jsme si teprve při podívané tyto předané stupidnosti odmyslet a z obrázků samotných, které tu zbyly, si vyčísti vlastní smysl příběhu. Z nádherného *Dovženkova* „ARSENÁLU“ musila býti vystřižena nejpodstatnější část, satira na ukrajinské nacionalisty, která ve své oslnivé vtípnosti byla přímo šita na tělo našich praporečkových nadvlastenců, takže filmu bylo vzato vlastně celé stanovisko autorovo, a ponechána pouhá reportáž. A takových zhanobení je na sta.

Proč se to děje, to neví ani milý bůh, to neví snad ani tajemný sbor moudrých censorů. Pokusíme se vysledovati stezky jejich úmyslů podle rozvázných jejich výroků. Pokusíme se vypátrati s potřebnou bystrostí: cui prodest. Komu to prospívá. Pokusíme se dovoditi, že delfínovi.

Co ohrožuje národnost.

Není toho mnoho, kategorie nacionálních nadávek ve filmu nekvete, poněvadž je odkázán na internacionální odbyt. Národnostní urážky ve filmu prostě neexistují: nehledí z nich žádný úspěch, nemohou předpokládati velikou oblibu, proto se ve filmu nepěstují. Jenom dvě národnosti na světě dovedou naléztí vřdycky v něčem národnostní urážku, Němci a Češi. Němci občas spouštějí ve všech svých odborných i neobdobných tiskovinách alarm: „Ein deutschfeindlicher Hetzfilm!“ a pěstují pak intervence a diplomatické demarche, jež dávno po obehování filmu vedou k naprosté satisfakci. My chráníme stejně bouřlivě a nedůtklivě svá národní povídla.

Z filmu „DOBRODRUŽSTVÍ MODERNÍHO MODROVOUSA“ se zakazuje jméno Marjanka Povídl (Věst. Min. Vn. 1925). Z filmu se vylučuje titulěk „Povídl Dorf“ (Věst. Min. Vn. 1927).

Z filmu se vylučují jména „Peauvidelová“ a „Wiscotschilová“. (V. N. M. 1928.)

To jsou všechna národně chráněná povídla, která se nám podařilo ve Věstníku ministerstva vnitra naléztí. Jinak chráníme i jiná jména a vyhrazujeme si je pro své příslušníky:

Z filmu se vylučuje jméno baronky „Nerudová“ a nahrazuje se jménem „Nartonová“.

Kdyby tohle četl Neruda, nasmál by se téhle ochraně a poděkoval se za ni. Věčná škoda, že se tahle bystrá hlava, která tu paní „Nortonovou“ vymyslela, nepodepsala plným jménem.

Z filmu „POSTRACH KUMPANIE“ se vylučuje jméno „Kačmárek“, v něm. úpravě „Kaczmarek“, a nahrazuje se jménem „Franc“. (V. M. V. 1928.)

Z filmu „SLUŽBA JE SLUŽBA“ bylo vyloučeno jméno přihlouplého důstojnického sluhy „Kaczmarek“ ze všech titulků i dialogů. (V. M. V., srpen 1931.)

Kdo jsou ti dva naši velikáni Kačmárkové, jimž se tuto dokonce na dvou místech dostává úřední ochrany, nám není známo. Někde se ostatně chrání i křestní jména.

Z filmu „PAN RADNÍ Z BERNÍHO“, výrobek Acofilmu v Berlíně, vyloučeno jméno služky „Andula“.

Poněvadž Anna je ryze české jméno a nikde jinde na světě se nevyskytuje. Není pak divu, že se zvýšené ochrany poskytuje jménům, která se vyskytují v Rukopisu Královédvorském, na příklad Jaroslavům.

Z filmu „DÁBELSKÝ REPORTÉR“ bylo v titulku „Jaroslav Kretotanacz“ vyloučeno jméno „Jaroslav“ a nahrazeno jménem „Lászlo“.

Jednalo se o ničemu, který si nezaslouží tak libozvuké jméno vlastenecky posvěcené. Některá jiná jména narážejí rovněž na citlivost pánů censorů.

Z filmu „TŘI DNY KASÁRNÍKA“ (Drei Tage Mittelarest) vyloučena byla jména Nowotni a Ziebulka. (1930.)

Jinde narazíme na metafysické záhady, proč se některé jméno nelíbí. Na příklad tenhle výnos ministerstva vnitra zůstane jistě na věky záhadný:

Ve filmu „KŘÍŽ V BAHNĚ“ slovo „Wolf“ nahrazeno jménem „Paul“ (1929).

Chrání se také naše oficiální pojmenování:

Ve filmu „KOŇMO Z BERLÍNA PŘES ČECHY DO JUGOSLAVIE“ bylo vyloučeno slovo „Tschechische“ a nahrazeno slovem „tschechoslowakische“.

Četl jsem ale i jiný výnos, kde se z nějakého filmu vylučovalo slovo „tschechoslowakische“ a nahrazovalo slovem „čechoslowakische“. To jen proto, aby se nezahlálo. Také i naše máť Praha, jakožto srdce měst, se chrání a vyjímá z pochybných souvislostí:

Ve filmu „VÍDEŇSKÉ MILKOVÁNÍ“ byla vyloučena slova Petrova: „Und nicht einer ist aus Prag“ (1931).

Co kdyby si pak někdo o nás myslil, že se také nějaký Pražan ve Vídni milkoval. Třeba nějaký pan Kulička:

Z filmu „NA VELITELSKÉM PAHORKU“ (Feldhernhügel) se vylučují jména: „Kulitschky, Lamatschky a Zemanek“ (1932).

S tou „Čechií“ to Němci nemyslí nijak špatně, říkájí nám „Tschechi“ proto, že „Čechie, máti naše drahá“, má tak hrozně dlouhé oficiální pojmenování. Ale nenecháme si to líbit.

Z filmu „CARPENTIER CONTRA TOWNLEY“ se slova „Meister von Tschechien“ nahrazují slovy „von Böhmen“ (1924).

Vedle této ochrany češství se v rozhodnutích filmové censury potírají zmínky o našich historických a úhlavních nepřátelích, sveřepých Teutonech, kde se jen naskytnou.

Z filmu „NĚMECKÉ KONSERVY — NĚMECKOU VÝŽIVOU“ byl zakázán letos z národních důvodů nadpis, že se v Německu propaguje hojnější požívání zeleniny heslem „Němci, jezte německé konzervy“.

Docela humoristicky vypadá nacionální stránka v ministerském výnosu, týkající se filmu, jenž byl u nás exploatován jednou českou společností, v němž byl proveden tento stříh:

Z filmu „VÝZNAMNÉ OSOBNOSTI“ (O kom se mluví) byly vyloučeny obrazy presidenta republiky čsl., ministra zahraničních věcí, zesnulého ministra Rašína, Smetany a Jindřicha Fügnera, které byly zobrazeny způsobem skutečnosti naprosto neodpovídajícím (1924).

Tady se velikáni našich dějin chrání proti špatným fotografům.

To jsou všechny stříhy provedené během deseti let z národnostních důvodů ve filmech u nás předváděných. Není třeba ani resumovati, aby bylo každému jasno, že i bez censury by těmihle výroky národnost uražena nebyla, a že bychom i bez této bdělosti ve své cti byli neporušeně dále existovali.

Co je proti pánu bohu.

S urážkami náboženství také valně nepochodíme. Výrobci jsou areligiosní, náboženství jsou dnes privátní věci, která veřejně ztrácí interest, pokud neslouží za kimono pro návštěvníky politických plesů. Naše žeň je chudá a tahle péče o dobrou čest pána boha by nijak neodůvodnila existenci sboru censurního.

Film „RITUÁLNÍ VRAŽDA“ byl zakázán, poněvadž je tendenčně zahrocen proti křesťanům. (1921.)

Z filmu „UTRPENÍ PANNY ORLEÁNSKÉ“ byla vyloučena scéna, jak mnich nabízí Johance hostii, aby odvolala svůj blud a nadpis: „Víš, že je to boží tělo, které odmítáš, neodvoláš-li?“ Dále je vyloučena scéna, jak Johance před upálením podávají hostii. A konečně scéna, jak dítě ssající prs matčin se odvrátí a zase se prsu chytí. (1927.)

Naše censura se sice nepouští do podrobností v náboženských otázkách, ve filmech nadhozených, má jenom vrozenou antipatii k jakýmkoli schizmatikům, jako ke všemu neoficiálnímu.

Z filmu „ALLELUJA“ se vylučují scény křtění na víru obrácených černochů, scéna, kde Zeke ponoří Chicu do vody, titulky „Drž mne pevně, Ezechieli, bojím se, ďábel mne pronásleduje“ a „Mně se zdá, že jsi přebrala náboženskou horlivost, víc, nežli je zdrávo“, dále celá scéna „Obřad milosti“ a titulky „Jsme posvěceni a očištěni, alleluja“. (1930.)

Z množství ruských filmů odpadly scény, zesměšňující popy, většina těchto výjevů byla již vystřížena samotnými půjčovnami z obavy před censurou, takže jsou těžko kontrolovatelné. O zákazech celých ruských filmů z důvodů náboženských se zmíníme zvláště v části věnované Rusům. Jedna velice humorná scéna odpadla z ruského filmu zde:

Z filmu „LOUTKA S MILIONY“ se vylučuje scéna jak ministrant žehná odcházejícímu Pavlovi a celá scéna před oltářem. (1930.)

Hůře pochodil Molnár s metafysickým zakončením své nejlepší komedie, která byla dvakrát již zakázána. Nyní ze druhé, mluvené verze odpadla nejen celá druhá půle o intervenci v nebi, nýbrž i několik jiných scén.

Z filmu „LILIOM“ se vylučují slova: Nežvaň, před toho se našinec nedostane. Nebesa a andělíčkové jsou jen pro panstvo, pro nás, chudou chmaď, je — spravedlnost.“

To je jedna z nejhezčích replik filmu, ať stojí tedy alespoň zde.

Úřad zastává místo boží na zemi.

Za třetí kategorii censurně chráněných sfér jsme uvedli sféru úřadu, vrchnosti pozemské, ať už se tato autorita ukazuje kdekoli a kdykoli na zemi a v jakékoli formě. Neboť úřad je věčný, úřad není člověk ani místnost, to je duševní stav, jak říká Pallenberg v roli úředníka Pichla v Kortnerově „Hodném hříšníku“.

Zakázán byl film „SVATÁ BYROKRACIE“ (1922).

Tohle je jeden z prvních zakazů, a je typický. O úřední vrchnosti totiž je třeba říkati dobré. Dokonce i ve filmech historických. Jako vrchnost jsou chráněni i králové, kteří už dávno ztratili

své říše, poněvadž s králem se jaksi chrání i státní autorita, chrání-li se úcta k Ludvíkovi, chrání se tím současně i úcta přednosty berního úřadu v Praze XIII.

Z filmu „SVATÁ HELENA“ byla vyloučena scéna, jak král Ludvík nasype tabák na rameno dámy a odtud její sešňupne. (Září 1929.)

Tenhle detail si vymyslel člověk velice krásného jména, režisér L u p u - P i c k, jeden z tvůrců evropského filmu. Má v sobě sílu. Není nemravný, ale určitě škodí pověsti monarchie. Proto pryč s ním: ať se hraje po celém ostatním světě, u nás králové nebudou hanobeni. Ani carové nikoliv, jak svědčí stříhy ve filmu Dovženkově.

Z filmu „ARSENÁL“ se vylučuje scéna, jak (zatím co kolem po říši je zmátek a bída) píše car do deníku: „Dnes jsem zastřelil vránu — počasí pěkné.“

Když byl Alexandr Dovženko v Praze a sám nám po prvé svůj mohutný průřez revolučním Ruskem předváděl, upozorňoval nás, že tento detail je skutečně vzat z nalezených carských zápisek. A je to detail nad zlato. Proto censor zablýskl očima. Kdyby byl car zaslzel a složil ruce do dlaní a pomodlil se za říši, anebo kdyby byl řekl něco věčného s heroickým gestem, co může sloužit hlavě národů k čitankové cti, byl by censor jistě v srdci zaplesal. Ale car je vrchnost a nesmí se ukazovati jako bačkora. Neboť car má při této scéně na sobě dokonce úřední uniformu.

Uniforma se totiž chrání vždycky, i kdyby byla hasičská: dvojnásob se chrání policajtská. To uvidíme v kategorii zakazů patřících do oboru justice. Strážníka jest totiž zobrazovati vždycky jen jako muže vzorného a dbalého. Když si strážník dovolí sejít s cesty, třeba jen na čas, z lásky k ženštině nehodné, bude zakázán i jeden z nejlepších filmů Sternbergových. Také poslanci jsou stejně osobami úředními a jejich zvolení, které je jakousi nadpřirozenou emanací božské vůle abstraktního lidu ve státě, nesmí se spojovati s nějakým taškárstvím.

Z tohoto důvodu byl dlouho zcela zakazován a konečně propuštěn ve zdecimovaném stavu jeden z nejrozkošnějších filmů francouzských, F e y d e r o v o „NOVÉ PANSTVO“, třebaže divadelní hra byla již s nesmírnými úspěchy obehřána. Variantou tohoto filmu je letos v dubnu přísně zakázaný:

„HASENKLEIN ZA NIC NEMŮŽE“ (Hasenklein kann nichts dafür). Je to dosti dobrá věc o krejčím Hasenkleinovi, jehož dcera Frída miluje syna továrníkova. Jeho matka naprosto nepřipustí, aby si syn z fabriky vzal pohou holku krejčího. Ale krejčí dělá kariéru: povede se mu zvolení poslancem, a ve spolupráci s šéfem reklamního oddělení avansuje proti své vůli až na presidenta. Tu se ovšem mladí lidé mohou vzít nerušeně. Táta Hasenklein mohl býti dodnes presidentem, kdyby nenařadil takové strašné spousty nesmyslů. Ale v nich spočívá právě zábavnost filmu.

Jiné osoby úřední a jiné uniformy se těší však ochraně ještě daleko radikálnější. Jsou to profesionální i dočasní válečníci a representanti branné síly státu, i jejich povolání zvané válka.

Válka zákonem chráněná.

Jeden z prvních německých publicistů měl si odseděti právě tenhle měsíc půldruhého roku za to, že otiskl ve svém časopise článek „Voják je vrah“. Německému státnímu soudu se totiž zdálo, že ačkoliv je

dosti jasno, že pušky, kulometry a děla nejsou určeny ke konservování ovoce, nýbrž k zabíjení živých lidí, a že vojáci se těší zvláštnímu systematickému trainingu, jak tohoto nářadí se zdarem co největším proti lidem v jiných uniformách užívají, že přece jen se nemá tato pravda říkat tak nahlas. Porotní soud, jenž byl opačného náhledu Ossietzkého zprostil. U nás, kde se vymyslelo zlaté slovíčko „Brannost národa“, by se nikomu z nás nevedlo lépe, ačkoliv říkáme, že jsme stát docela protimilitaristický. Podívejte se, jak vysoká gloriola se nasazuje válce.

Film „CIVILISACE“ se zakazuje. Je to utopie odehrávající se v utopickém království, v němž vládne zlý král válečnických choutek, proti němu se rozvíjí propagace Věčného Míru, s úspěchem, král je vyhnán a mír nastolen na věky. (1923.)

Mír psaný s velkým písmenem je vždycky věc pozdější. Je proto dobře začít s ochranou války už od nejmenších.

Z filmu „POD PANTOFLEM“ vylučují se slova „k zupákovi“. (1924.)

„Zupák“ čili „feldvél“ je totiž veškeré vojny počátek a nesluší se mu přezdívat. Válku nesmí zesměšňovati ani Chaplin. Člověku musí být líto, jak byl seřizen desaterými stříhy jeden z jeho nejkrásnějších obrazů, kde tak statečně bojuje Charlot proti válce tím, že ji obrací ad absurdum.

Z filmu „DOBŘÍ VOJÁK CHAPLIN“ vyloučeny scény kopání německého vojáka v zákopech důstojníkem, hození uleženého syrečku důstojníkovi do tváře, vniknutí německého důstojníka do podzemní roury a jeho ubití spoluvojákem, namíření pušky německými vojáky na Chaplina, pokus německého důstojníka znásilnití Francouzku, přivedení amerického zajatce ke stromu, kde má být zastřelen, popíjení německých vojáků v zákopech, veškeré scény, kde vystupuje Vilém, korunní princ a generalissimus Hindenburg, a slova: „nějaká německá myš“. (1926.)

To je toporná slovní formulace, ale u Chaplina znamená každá takhle scéna život a smích, a smích je právě největší nepřítel války.

Z filmu „HELENA TROJSKÁ“ byly vyloučeny nápisy: „Ministerstvo naší obrany vypsaló právě soutěž na stavbu tisíce lodí. Nepraskne-li nějaká aféra, budou lodí brzy hotovy a pojedeme brzy k Troji“. „Poslední Trojan je zajat. Válka je u konce. Vrátime se domů a dáme si započítat válečná léta trojnásobně do postupu“.

Proboha, což pak se už nesmí říci, že se při válečných dodávkách krađe? Že se s válečnými léty spekuluje? Nesmí se říci leccos. Na příklad jeden týdeník filmový ukázal pokrytectví všech států v řadě obrázků nových tanků a křižníků s připojením poznámky. Obrázky byly dovoleny, poznámka zakázána.

Z „EMELKA TÝDENÍKU“ se zakazuje poznámka: „Mluví se o míru... ale...“ (1927.)

Z jiného filmu byla zakázána scéna,

„jak francouzský voják zdvihá obě ruce vzhůru a nabízí německému vojákovi kamarádství.“ (1927.)

Neboť vojáci musejí býti vychováváni k vzájemné nenávisti, nikoli ke kamarádství. Válčení musí býti chráněno. I proti Švejkům.

Z filmu „ŠVEJK“ se vylučují slova „Není žádných hranic. Pro zajíce jeden les, pro skřivana jedno pole, jen lidé mají po zemi ploty a čáry. Není hranic. Švindl to je, který jste si vymysleli... Je jen jediný, krásný svět...“ (1927.)

Zdá se mi, že tahle krásná slova si zasloužila spíše vyznamenání. Stejně, jako další.

Z filmu „DEN RŮŽÍ V SRPNU“ se vylučuje dialog: „Zase veliké vítězství, strýče... Nepřítel má 60.000 mužů ztrát...“ — „To je hrozné, 60.000 mužů ubito nebo naděláno mrzáky...“ — „Co chcete? Jsou to přece naši nepřátelé...“ — „To je stejně, přítel, nepřítel... Nejvyšší zákon lidský zní: Nezabiješ...“ — „Ale jde ještě o ideály: vlast, svobodu, povinnost...“ — „Ideály, pro které je třeba vrazit milionů lidí, nejsou žádnými ideály...“ (Leden 1929.)

Je vidno, že film není tak docela hloupý a bezcharakterní. Censura jej teprve dělá takovým. Nepřipustí ani pomyslení, že by válčení mělo jednou přestat.

Z filmu „CIRKUSOVÁ PRINCEZNA“ se vylučuje dialog: „Toho pana X. ti odpouštím, protože až někdy nebudeme potřebovatí důstojníky... pak budeme aspoň vědět, jakému se věnují povolání.“

Největší ironie války, že totiž všechny národy bojují podle svých hesel naprosto za totéž se nesmí prozrazovati.

Z filmu „NEPŘÍTEL“ (amer. Metro Goldwyn Mayer) zakázány veškeré scény, představující nastupující oddíly rakouského, francouzského, ruského, německého a anglického vojska a titulky k tomu patřící: „Za Boha a mocnáře“ — „Za Boha a za republiku“ — „Za Boha a za císaře“ — „Za Boha a za cara“ — „Za Boha a za krále“. Dále se vylučují dialogy: „A potom ať mi někdo vychvaluje válku“ — „Nebudu a nemohu nikdy učiti, že vraždění je něco nádherného.“ — „... a táhnou... všichni... na smrt...“ — Konec titulku: „... díky bohu... je mrtvé... Zakazuje se celá scéna, představující při ukončení války návrat zmrazených vojnů z nádraží a k tomu patřící titulek: „Odházeli jako statní junáci... a nyní se taktó vracejí domů...“ (Leden 1929.)

My jsme sice oficiálně proti válce. Ale kdož ví, válka je občas oblíbená zábava národních vůdců, v ní se vybijí jejich bujnost a jenom v ní se může uplatnit horlivost Lieferantů a dosáhnouti slušné zisky. Kdož ví, co bude, proto ať se u nás neubírá válce popularity. Zejména z českých filmů se stříhají všechny protiválečné narážky:

Z filmu „JMÉNEM JEHO VELIČENSTVA“ (oprava J. Kudrny) se vylučuje dialog: „Kam jdou ty nekočné řady zdravých mužů?... Vraždit a mrzačit své bližní, aby i sami byli vraždění a mrzačení, aniž vědí proč...“ (Květen 1929.)

Za Rakouska říkali naši lidé nad zcensurovanými večerníky: na těchhle bílých místech stojí pravda. Na těchhle vystříhaných místech stojí patrně pravda.

Z filmu „ŠVEJK“ se vylučuje scéna se slovy Švejkovými: „Tak s váma mluvili dodavatelé mrtvol s hvězdičkami i bez nich. Oč je šťastnější každý vůl. Toho zabijou na porážce a netahají ho před tím na execírák.“ — „Jo, vůbec všechno v armádě smrdí hnílbou. Vyjevené massy se ještě nevzpamatovaly. Každý se nechá s udivenejma vočima rozsekat na nudle. A potom, když ho trefí kulička, tak naříká: „Maminko...“ Ale vono se jim to na konec všechno vzbouří... A to potom bude mela.“ (Prosinec 1931.)

A to potom bude mela. Ale to se nesmí říkat ani o starém Rakousku. Protože by se to mohlo vztahovati i jinam.

Malá ironie: současně se Švejkem, který mluví ošklivě o vojančení, byla censurována parádní „Třetí rota“. A současně s předposledním citátem zakázalo ministerstvo vnitra ve svém divadelním oddělení jakékoli provozování hry „Přijde čas“, kterou napsal jakýsi Romain Rolland.

(Pokračování.)

doba a lidé

N. Melniková-Papoušková:

Spekulace s nouzí

Dopis z SSSR.

„Milý ***, odpusť, že ti tak dlouho nikdo z nás nepsal, ale máme všichni mnoho práce, a k tomu ještě já churavím. Dostala jsem revmatismus, doktor mi předepsal atofan nebo aspoň aspirin, ale ani jeden, ani druhý jsme nemohli v Moskvě dostat. Kromě toho mám mít zvláštní stravu, zeleniny a ryby; ale zelenina je strašně drahá a ryby nejsou. K mým narozeninám sehnali všichni od nás dohromady naloženého candáta. Myslím, že jsem ten revmatismus chytila ve frontách; celou zimu jsem musila stát ve frontách na petrolej, brambory a dokonce i chleba. Teď slouží nejen tatínek, ale obě tvé sestry, takže celé hospodářství je na mně. Nejhorší je to, že každý má volno jiný den, nikdy se nesejdou pohromadě, a já mám věčně co dělat. Peněz by se takhle vydělat dost, a přece nikdo nic nemá a také za ně pořádně nedostane nic koupit. Tuhle se nám zlámal strojek na sekání masa, chtěli jsme to dát spravit, ale nenašli jsme žádného řemeslníka; tak jsme chtěli koupit do něj nové nože, ale ani ty nejsou k dostání. Šla jsem do Tergsinu,*¹) myslila jsem, když je tam najdu, že Tě poprosím, abys nám poslal dolary, ale ani tam jsem je nenašla. Nebude-li Ti to těžké, pošli nám několik nožů č. . . , trochu pepře, kakao a bílé mouky, už jsme dlouho nejedli bílé pečivo. Bylo by pěkné, kdybys mohl poslat také citron (u nás stál o vánocích 5 rublů kus) a podrážky na mužské boty, ale tak, abys sám zaplatil clo, protože na to naše kapsa nestačí. Když jsem šla pro Tvoje poslední zásilku, byla tam zrovna jedna ženská, které poslali v balíku také baret, a za ten chtěli od ní 30 rublů cla a vyřadit jej nechťeli a tak místo radosti měla zármutek. My Tě pořád takhle prosíme o různé věci a vlastně ani nevíme, zdali na to máš prostředky. U nás píší, že u Vás je nezaměstnanost a hlad, že brzy přijde revoluce. Je to pravda, že se u Vás nevyplácí peníze z bank? Kdyby Ti to dělalo obtíže, posílat nám ty věci, tak to napiš, obejdeme se bez toho také, jiní lidé také nějak žijí. Velikou radost jsi nám udělal v zimě, když jsi nám poslal fotografii, máš na ní takový pěkný oblek; ale nezlob se, ještě větší radost jsme měli z nitěných knoflíků. Tatínek dostal na order** kus bílé látky, ušili jsme mu z ní noční košile a podvlékačky, a zrovna knoflíky jsme k nim nemohli dostat. Velmi mně přišla vhod také bavlna, mám ji na spravování ponožek; s Tvými 10 klubíčky jsme mnoho ušetřili. Ale na to jistě nepřišel's ty, ale Tvoje žena; polib ji za to, třebaš ji neznám. Sbohem, můj drahý. Ostatní to mají tak rozdělané, že ani nemají času, aby Ti připsali pár řádek. Všechny Tvoje dopisy docházejí pravidelně pátý nebo někdy i čtvrtý den.

Líbá Tě Tvá matka.“

O č je nouze? O všecko.

Z tohoto všedního dopisu můžeme usuzovat, že i v hlavním městě měli v zimě 1931—1932 nouzi o nejrozmanitější věci, od léků až po nitěné knoflíky, podrážky (z jiných pramenů víme, že oprava bot trvá 4—6 týdnů, že u správkáren jsou fronty a že správka stojí 15—20 rublů), a citrony, které nejsou výhradně importním zbožím, neboť na černomořském Kavkaze kolem Nového Athosu byly velké citronové plantáže. Ale i v těch případech, kdy se na trhu objeví určité věci, většinou potraviny, bývají jejich ceny takové, že nejsou dostupny širokému obyvatelstvu. Jako příklad možno uvést nové brambory, které se prodávaly na konci června 16 kg (1 pud) za 240 Kč, kdežto u nás jejich cena nepřevyšovala 32 Kč za totéž množství. Plat kvalifikovaných pracovníků v SSSR. převyšuje

*¹) Obchod pro cizince, kde se prodává za cizí valutu.

**²) Poukázka na určité zboží s časově omezenou platností.

značně platy u nás, ale přece poměr 240 k 32 byl by i v tomto případě značně přehnaný. Kromě odborníků existuje však mimo to i obyčejný obyvatel, proti kterému vládá SSSR. nemá výtek; je zde široká massa dělnická, pokládaná teoreticky za základ státu. Všichni tito lidé mají nouzi o potraviny, jež jsou velmi omezeny jak početně, tak i kvalitativně. Kromě toho nové brambory samy o sobě nejsou v červnu nijakou zvláštní lahůdkou jako dejme tomu ananas, nýbrž normální stravou středního člověka. Z toho vyplývá, že ruský obyvatel sovětských měst je téměř zbaven předmětů elementární životní potřeby pro jejich nedostupnou cenu. Myslím, že je záhodno ještě připomenout, že ruské nižší a střední třídy žily se vždy hlavně rostlinnou potravou. Selské a měšťanské menu skládalo se většinou ze zelí, brambor, pohankové kaše a chleba. Na vesnici se jídalo maso dvakrát až třikrát do roka, ve městech dvakrát až třikrát měsíčně. Význačným přídatkem k této stravě byly slanečky, které se konsumovaly v množství, zcela nepochopitelném pro Evropu. Spotřeba masa, které se v poslední době zase vydává na lístky, podle toho, co víme, nestoupala, ale za to množství zemědělských produktů se nesporně zmenšilo. Jak to vypadá s proslulými slanečky, nemůžeme říci; pokud pak jde o jiné ryby, vyskytují se na trhu dosti nepravidelně a jsou dostupny jen cizincům, majícím přístup do Torgsinu.

O zásilkách.

Za takových okolností není divu, že každý Rus, který má v Evropě známé nebo příbuzné, obrací se na ně alespoň občas s prosbou o poštovní zásilku. Nejlépe jsou na tom učenci, kteří tisknou své práce v zahraničních vědeckých časopisech a dostávají honorář v potravinách, oděvech a podobných naturáliích. Jejich práce je takto honorována lépe, než kdyby se zahraniční valuta převedla na ruble. Kromě toho u nich odpadá stránka dobročinnosti — ruští občané nemohou posílat peníze zahraničním dodavatelům. Ale tuto otázku ponechme stranou.

Až do poloviny roku 1932 byl znám jeden fakt: zásilky ze zahraničí do SSSR. byly oficiálně dovoleny a jaksi legalisovány. Byla stanovena norma: každá osoba měla právo dostat poštou ze zahraničí 10 kg masných produktů, 10 kg tuku, 10 kg mouky a krup a 10 kg různého smíšeného zboží, na př. kávy, čaje, kakaa atd. Tato forma nebyla zvlášť stabilní, přistupovalo k tomu někdy i jiné zboží, na př. cukr. Mýdlo bylo vždy dovoleno posílat jen v omezeném množství a z jakýchsi nevysvětlených příčin smělo se i při osobním vjezdu a odjezdu z Ruska míti jen jeden kousek toaletního mýdla. Mydlářská výroba existuje, ale produkce je velmi nízké kvality a výroba ani neukojí potřebu vlastního obyvatelstva. Roku 1930 a 1931 byl na příklad velký nedostatek mýdla na praní, které se vydávalo na lístky a při tom téměř v polotekutém stavu. Proslulé závody TEŽE, ve kterých se soustředí všechna mydlářská a parfumerní produkce, přes vášeň ruských žen ke kosmetice a parfumerii a přes úplný nedostatek zahraničního zboží nestoupá ani kvantitativně, ani kvalitativně. Proto častuška, složená na téma o lásce a namalovaných tvářích, nabývá přízvuku trpkosti:

Na glazach TEŽE,
Na ščekach TEŽE,
Na gubach TEŽE,
Cělovať gďe že?

Na očích TEŽE,
Na tvářích TEŽE,
Na rtících TEŽE,
— líbati kde že?

Vratme se však k zásilkám. Shrňeme-li vše, co jsme řekli, vidíme, že každý občan měl právo na čtyři 10kilogramové zásilky ročně. Kdyby byla dotyčná osoba dostala zásilek víc, nebyli by je vrátili adresátovi, ale byli by vybrali jiné, zvýšené clo. Za dovolené zásilky byly ceny takové: při obdržení samotné zásilky se platilo 5 rublů, to jest podle oficiálního kursu 85 Kč; za 1 kg mouky, krup nebo makaronů platilo se kromě toho clo 10—20 kopějek, to jest 1.70—3.40 Kč, za salám, sádlo, máslo 3—5 rublů za 1 kg, to jest 51—85 Kč. Příjemci to bylo výhodné, protože prodejní cena masa kolísala v té době mezi 240 a 350 Kč za 1 kg. Na oděv a obuv nebyly snížené celní sazby, takže jejich zaslání poštou bylo vyloučeno.

Na tomto základě začíná v Evropě vznikat zvláštní drobné podnikání, to jest zaslání věcí ze zahraničí se zaplaceným clem. Nejprve v Německu, pak ve Francii i u nás začínají se objevovat prospekty, katalogy a inseráty, ve kterých se nabízí pomoc vašim blízkým v SSSR. za nejvýhodnějších podmínek. Dělají to tak zvaní koncesionáři, kteří sami o sobě oznamují toto: „Koncesionáři jsou obchodníci, již mají smlouvu se sovětskou vládou, mající právo zasílati zásilky a peníze do SSSR. Vyplácejí clo sovětům v cizině a mají dobré podmínky i záruky sovětů o bezvadném fungování jich činnosti; proto jsou koncesionáři obchodními a právníckými osobami.“ Můžeme dodat, že jedním z největších koncesionářů je majitel obchodu Kadewe v Berlíně. Většina firem, vedoucích u nás podobný obchod, jsou jen jeho zástupcové, takže za peníze, které se zde zaplatí, posílá se do SSSR. německé zboží. To platí ovšem jen v tom případě, kdy zásilka se sestavuje skutečně za hranicemi a nevydává se prostě z Torgsinu, to jest — jak již řečeno — obchodního syndikátu, založeného pro cizozemské spotřebitele, žijící v SSSR., kde se za zboží přijímá jen v zahraniční valútě a v poslední době také ve zlatě, třebas zpracovaném v podobě ozdob. Ceny za zaslání předmětů bývají však v tom případě téměř stejné. Uvedeme několik příkladů z katalogu: dámské střevice s vysokým podpatkem strojně zpracované 200 Kč, ručně šité 390 Kč, dámské sněhovky plstěné 350 Kč, mužské boty strojně šité 315 Kč; polobotky 290 Kč, tucet kapesníků od 94 Kč, dámské punčochy z umělého hedvábí od 83 Kč pár, bavlněné 28 Kč pár, mužský komplet prádla z bílého bavlněného trikotu 110 Kč. Ceny zboží včetně cla, ale bez dopravného, které činí za 5 kg 60 Kč, za 10 kg 100 Kč. Jaká je jakost posílaného zboží, není v prospektech řečeno, ale možno o ní usuzovat podle jiného katalogu, uvádějícího ceny beze cla a se clem:

Dámský plášť bez cla	250 Kč
se clem	653 Kč
Pánský plášť bez cla	400 Kč
se clem	1040 Kč
Pánské boty bez cla	240 Kč
se clem	519 Kč atd.

Věci, které možno zařadit mezi přepychové, přijdou ovšem ještě dražší. Tak gramofon, jaký u nás stojí 290 Kč, přijde se clem na 900 Kč, za trochu lepší druh v ceně 450 Kč se platí 1460 Kč. Ještě dražší je parfumerie, na jejíž jakost se už dávno přestalo v SSSR. hledět. Ideálem sovětských občanek bez rozdílu politického přesvědčení a společenského postavení jsou ovšem francouzské voňavky. Ale kvalitní zboží tohoto druhu už málokdo zná a proto jsou možné nejrozmanitější podvody a padělky. V době, kdy byl dovolen volný

obchod, stávali vždy vedle pouličních prodavačů všelijakých potravin také jakési podezřelé osoby, prodávající mýdlo, pomádu a voňavky, dovezené prý podloudně ze zahraničí; ve skutečnosti to byly nejhrušší náhražky, někdy dokonce jen čaj, nalitý do lahvičky, vypočítané na úplnou nevědomost kupujících. Při zásilce prostřednictvím uvedených firem je množství dovolené parfumerie omezeno mnohem více než u ostatních předmětů. Množství mýdla a parfumerie nesmí převyšovat 500 gramů při jedné zásilce. Taková lahvička značky Houbigant stojí 229 Kč a Burjois 369 Kč. Tlačný pudr málo známých značek stojí krabička 35—40 Kč, Houbigant dokonce 100 Kč; pomáda na rty téže značky stojí 65 Kč tyčinka. Aby se to vše kupovalo doma, k tomu je ovšem třeba velkých příjmů.

Z á k a z .

Poněvadž většině lidí, žijících v Evropě, zdály se tyto ceny absurdními a hlavně se posílaly přece jen potraviny, za které nebylo tak vysoké clo, hlavní kontingent zásilek šel poštou a nikoli prostřednictvím koncesionářů nebo Torgsinu. Ale tu na začátku roku 1932 začaly docházet zprávy, že zásilky se adresátům nevydávají a skutečně začaly přicházet zpět. Brzy vyšlo najevo, že sovětská vláda skutečně zakázala zásilky, za něž není zaplacen clo v zahraniční valútě. Jinými slovy, využívající okolností, rozhodli se v SSSR. vydělat aspoň trochu na emigraci. Poněvadž hlad se začal pociťovat stále ostřeji, začalo se posílat všechno to, co dříve chodilo poštou, nyní prostřednictvím koncesionářů nebo Torgsinu. Totéž zboží vyšlo však značně dražší, na příklad 1 kg mouky, který poštou stál se clem Kč 5.20, stojí při novém způsobu zaslání 9 Kč; kilogram cukru poštou 9 Kč, prostřednictvím komisionáře Kč 14.70, rýže poštou 6—7 Kč, u komisionáře 11—13 Kč atd. Nové clo v zahraniční valútě — k vůli níž se to vše vlastně dělá — převyšuje značně staré normální clo. Taková situace ukazuje na jedné straně, jaký je stav státních financí, k jejichž zlepšení se v SSSR. užívá nicotných a málo pravděpodobných prostředků (co tam znamená „dolar“, je patrno na příklad z toho, že lepší druhy tabáku a papiros se prodávají i v obyčejných trafikách jen za cizí valutu), na druhé straně, že každá metoda a prostředek se pokládají za dobré. Když je třeba peněz, mohou se vyždímat i z emigrantů, když se šikovně pustí do novin, jaká nouze se pociťuje v jejich vlasti a na druhé straně se nedává možnost poskytnout pomoc jinak než v zahraniční valútě. Abychom nabyli dokonalé představy o tom, jak to nyní vypadá se zásobováním ve středním Rusku a jak se spekuluje se zbožím a valutou v takovém státním obchodu jako je Torgsin, uvedeme ještě úryvek z dopisu, který přišel z SSSR. o tři měsíce později než prvý.

Poslední dopis.

„To, co dostáváme na lístky na měsíc, stačí sotva na čtrnáct dní. Maso se vůbec nevydává. Vy si tam jistě myslíte, že od té doby, co se zase otevřel volný trh, může se všechno dostat, ale to je omyl. I k nákupu za volné drahé ceny, nutno se stavět ve 3 hodiny v noci do fronty a při tom ani není jistota, zdali se na Tebe dostane. Člověk by musel mít měsíčně 2—3 tisíce rublů, aby slušně jedl, vždyt kilo masa stojí 14 rublů (230 Kč), slepice 25—30 rublů (425—510 Kč), kilo cukru 18 rublů (306 Kč), kilo mouky 15 rublů (255 Kč), desítka vajec 7 rublů (119 Kč). Nedávno jsme prodali v Torgsinu zlatý náramek, cení tam to zlato nízko, ale přece se mohou koupit potraviny, tím spíše, že tam jsou docela jiné ceny, na příklad kilo cukru stojí jen 60 kopějek a ostatní věci taky tak lacino. Ale přece jen, pošli nám na zimu rukavice, ponožky a trochu teplého prádla, to se u nás vůbec nedostane.“

Živan Vodseďálek:

Mluví se o Sokolech

Všesokolský slet byl hojně komentován československým tiskem všeho zbarvení. Sokolové si nemohou stěžovati, že tento zájem by byl jen oficiální. Nemluvě o některých těžko stravitelných slavnostních projevech a o příliš nadšených a vzletných referátech, četlo se všechno, co se o sletě psalo, a psalo se toho hodně.

Zájem by tedy byl a byl to zájem oprávněný: je těžko nechat bez povšimnutí hnutí, které prokázalo svou organizační schopnost a které dokumentovalo jistě i značnou dávku ideové živelnosti. Dalo by se jen vytknout, že naprosto ne všechny ty úvahy, které jsme o sletu četli, byly právě nejhodnotnější, ba dokonce by bylo i lze tvrdit, že značná část z nich se nepozvedla nad úroveň laciných frázi a líbivých obrátů.

Prekvapilo na př. jistě stanovisko, které k Sokolstvu zaujal F. V. Krejčí v úvodním článku Práva lidu. I když pomíneme omyly věcné, které by možná dosti těžko bylo lze vysvětliti autorovým politickým přesvědčením, chceme poukázat na zásadní chyby metodické. Krejčí zapomněl, nebo se tvářil, že zapomněl, že v sokolství musíme kromě stránky tělovýchovné a organizační vidět i určité politicko-ideové směrnice, které s první složkou jsou v naprosto volném vztahu. Zapomněl dále, že sokolská ideologie předválečná, jsouc v podstatě stejná s ideologií poválečnou, měla jinou relativní hodnotu, než jakou má dnes. Jen tak lze pochopit jeho lacině nadšený závěr:

„A vychová-li Sokol tisíce dnešní mládeže v této jaré tělesné svěžesti, v duchu demokratickém a v obětavé oddanosti k ideám kolektivu, jsme přesvědčeni, že tím připraví tuto mládež, aby jednou se postavila za ty prapory, při nichž my stojíme!“

Nemusím snad podotýkat, že tato naděje je dosti slabá. Pan Krejčí si to sám řekl o několik rádek výše:

„— naši nacionalisté všech odstínů vidí v Sokolu nejsilnější organizaci v národě, o níž by si přáli, aby sloužila jejich duchu a cílům. Přes to lze říci, že sokolství dovedlo a žď o p o s ů d odolat svodům šovinismu...“

Nemusíme ani šířeji dokazovat, že „obětavá oddanost k ideám kolektivu“ je pojem kulatější než měsíček, poněvadž jsme na tomto případě chtěli ukázat jen tolik, jak lacině se i lidé zvůčných jmen a z jiného tábora vyrovnávali u příležitosti sletu s ideou sokolství.

Je proto dvojnásob záslužný kritický rozbor J. L. Fischera: Tyrš a Sokolstvo (Knihovna „Index“, Brno, 1932), v němž nás hlavně bude zajímat analýsa sokolské ideologie. K části historické jen předem malou poznámku: Fischer se snaží odvoditi Tyršovy ideje od darwinismu, který Tyrš aplikoval na sociální dění. Není mi znám materiál, na jehož podkladě dospěl autor k tomuto závěru. Zdá se mi však, že již vzhledem k časovému rozpětí je tato domněnka dosti nepravděpodobná: Darwinovo dílo „O původu druhů“ vyšlo r. 1859 a k založení Sokola došlo již r. 1862, tedy o pouhá tři léta později. Je sice možné, že Tyrš zachytil již první záchvěvy nadšení nad Darwinovou teorií, jež proběhlo Německem brzy po r. 1860, ale je sporné, že by se tak rychle dovedl nové teorii přizpůsobiti a dobrati se i k její sociální aplikaci.

Historické pojetí osoby Tyršovy a další vývoj sokolské myšlenky nás ostatně zajímá jen potud, pokud má vztah k dnešku. Zajímá nás také jen ta ideová stránka,

kteřá vede k politickým a sociálním důsledkům. Myšlenka tělovýchovy, jakmile jednou její oprávněnost byla prokázána, je politicky neutrální a může sloužit jakýmkoliv cílům. Proto Fischer na rozdíl na př. od Krejčího správně vyzvedl sokolskou politickou ideologii a pomínul složky tělovýchovné a organizační, čímž podstatně celou kritiku zjednodušil. Vůdčím hodnotícím principem, jímž se pak Fischer řídí, je poměr těchto sokolských ideí k problémům dneška, jejichž začátky spadají přibližně ve stejný čas s počáteční propagací sokolské myšlenky.

Pod tímto zorným úhlem zachytil Fischer ideové rozpory, které vznikly v sokolstvu po Tyršově smrti, v době, kdy válečné výboje byly pozvolna zaměňovány za výboje především hospodářské. Tyršovo původní sokolství chápe Fischer jako „soubor mravních příkazů, hledících k dosažení brannosti, nacionálně motivované.“ V nové době hospodářského soutěžení uvnitř národa, z něhož měly o něco později vyrůsti třídní rozpory, je Fischerovi hlavní heslo sokolské, hlásající bratrství,

„zástěnou, již se ve jménu národní svornosti a ve jménu osobních obětí, národu přinášených, měly překlenouti velmi tvrdé a stále naléhavější se vtírající rozdíly, vyplývající ze sociálního a zejména hospodářského vrstvení národa, se vši horlivostí se odevzdávajícího svodům hospodářského rozmachu.“

I když bychom snad zmírnili příkrost tohoto výroku poukazem na to, že v době, o níž se jedná, bylo ještě těžko vytušiti význam a důležitost sociálních a hospodářských sporů, nemluvě vůbec o tom, že jejich realistické řešení předpokládalo řešení otázky nacionální, nelze upříti, že nezáměr Sokolstva o tyto problémy hlavně v době poválečné, je skutečně zarážející. Fischer uvádí na příklad, jak valný sjezd Č O S. v r. 1914 formuloval poměr Sokolstva k nacionalismu. Uvádí i názory J. Pelikána („Sokolstvo v dnešní době“, 1921), který otázku vztahu nacionálních ideí Sokolstva k snahám sociálním rozřešil způsobem opravdu šalamounským:

„Je-li ideálem socialismu vůbec rovnost všech se všemi, je ideálem sokolství též. Socialistá marxistický domáhá se svého cíle třídním bojem, který neodpovídá nejen našemu národnímu citění, ale rozchází se i se sokolstvím... Jest tedy socialismus vůbec programově co do cílů shodný se sokolstvím, socialismus Marxův však nikoli.“

Myslím, že v tomto bodě musíme plně souhlasiti s názorem J. L. Fischera, že Sokolstvo — hlavně v poválečné době — neumělo zaujmouti stanovisko k nejdůležitějším současným otázkám a že je to nesporně jeho velikým minus.

Nechceme upírati, že nacionální tradice hraje doposud důležitou roli; stejně nesporné však je, jak praví Fischer, že ani

„národní program nelze nikdy řešiti formou abstraktních hesel, nýbrž formou konkrétních úkolů, vždy dobově podmíněných. Opakujeme-li pak bez ustání a do omrzení programová hesla buditelských generací, z nichž dávno vyvanul dobový smysl, vydáváme si svědectví své neschopnosti.“

Souhlasil bych plně s J. L. Fischerem, že ideologický základ Sokolstva je v dnešní době a v té formě, jak je podáván, jen tradiční a formální slupkou. Odpovídá na otázky, které nikdo neklade, nebo které jsou úmyslně vyvolány v život a obchází otázky, které si vyžadují naléhavého řešení.

Ať již hledíme na vývoj evropských politických poměrů jakkoliv, jedno nemůžeme popříti: že vyhraněný

nacionalismus, ať již obranný nebo útočný, v žádném případě nepřispěje k uklidnění evropských poměrů a k dosažení všelidských ideálů. Chápeme dobře, že za určitých okolností může být rozmach převládajícího nacionalismu jediným východiskem ze situace; ale i tenkrát má to být jen útočiště z nouze a ne výsledek plánovitě ideologie. S tohoto hlediska musíme souhlasit i se závěrem Fischerovy brožurky:

„Uvážíme-li tuto okolnost i nebezpečí, jež nese s sebou nedůtklivý, žárlivě v sebe uzavírající nacionalismus, stojící dnes — naznačili jsme — v cestě sociálnímu i kulturnímu ozdravení Evropy, budeme dovedeni k závěru, že Sokolstvo přes zdání pokrokovosti, jež si chce mnohdy dodávat, je institucí v podstatě konservativní, žijící nadto z pasivně přejímaných odkazů generací i předchozích ideologií, k nimž nedovedlo v době, kdy k tomu mělo být především povoláno, přičinit sebemenší přínos pozitivní.“

Myslím opravdu, že toto politicko-ideové credo Sokolstva musí být v první řadě podrobena kritice. Sokol dnes představuje svou organizací a početností kulturní a politickou moc svého druhu a musí nám proto velmi záležet na tom, abychom jasně a kriticky uměli odhodnotit jeho ideovou sílu. Kulatá slova, jakých jsme ve dnech sletových slyšeli víc než dost, by zde nepomohla nikomu, nejméně pak Sokolstvu.

Bude-li chtít Sokolstvo i v dnešní době udržet svoji pozici v celém národě — početní síla nerozhoduje — bude se muset znovu naučit rozumět potřebám všech jeho složek. A bude-li chtít udržet krok s dobou, bude muset umět říci na její otázky poctivě ano, nebo poctivě ne.

dopisy

Dvě události na Slovensku

Vážená redakce!

Na Slovensku staly se dvě důležité věci, které byly samostatné, a přece těsně souvisí a nesmíme je od sebe oddělovati.

Jedna je událost Matice slovenské. Tu bych vykládal svým vnoučatům, ev. pravnoučatům jako pohádku o sličné panně Slovence. Ta si dala šít národní kroj u krejčovského mistra dra Vážného, k němuž se dostali za pomocníky švec Šteller, drotár Damborský a ještě kdosi cosi, všichni poctiví a dobří mistři, jenže jiného řemesla a ne krejčovského. Tak se nakonec stalo, že kroj byl sice ušit, ale ne podle módy turčansko-svatomartinské, nýbrž podle nejnovější módy pražské, což se mnohým Slovákům nelíbilo.

Tak nějak bych to vykládal. A když o tom sám uvažuji (jsem do věci dosti dobře zasvěcen), musím vytknouti největší omyl většiny pisatelů o věci, že psali o tom, jako kdyby se jednalo o nějaké politicum. Ne. Nebyl to politický čin, vyrostlo to ze starého romantického nacionalismu. Vžijme se trošinku do situace! Máme ideu, za kterou bojujeme skoro celý svůj život, a právě nyní, kdy si myslím, že je dobojováno, i vybojováno, padne celá idea, zjistili jsme, že jsme nadarmo bojovali. Ta myšlenka mohla vésti Rázuse, Hlinku atd. v tomto boji. Škultéty se do toho nemíchaly (byl skutečně objektivním úředníkem Matice), jen s radostí hleděl, že i některá mládež se k tomu boji přidala.

A ti, což psali dosud o Pravidlech, píší o nich, jako kdyby je nikdy nebyli viděli ani neznali. Jedno je jisté, že ačkoli je dr. Vážný dosti šikovný muž, jenž udělal přece mnoho dobrého pro Matici, nemůže se bráti za toho beránka, za kterého se nyní bere. Pravidla jsou na jedné straně tak slovenská, že je to až nápadné i ve věcech, kde mohla býti shoda s češtinou; na druhé straně těch čechismů není tak strašně mnoho, jak by se tedy vytýkalo. Není to tedy nějakou zásluhou Vážného, aby byl dva jazyky snad sjednocoval, naopak sestavením Pravidel je oddaloval a tím vlastně překazil přirozené splynutí dvou jazyků. Ovšem že se slovy jako zeď, límeček a pod. Slováci nesouhlasí. Také podle ducha a tendence sestavení Pravidel dá se vysvětliti, že v komisi nebylo jednotnosti, že pracoval tam názor Čecha, Slováka a Čechoslováka. Rozumným způsobem není možné vytvořiti taková Pravidla, že by je neovládala ani sama pravopisná komise a musila by se pořád dívat do toho, jak to vlastně ustálila. (Viz některé výklady prof. Šteller v „Slov. východě“. Na štěstí dostal doktorát za literární a ne za jazykovou práci.) Tak zbytečné bylo vyřazování některých již vžitých ve slovenštině slov, třebaš to byly hungarismy neb germanismy. Podívejme se jen na češtinu, kolik toho má, a má i universitu!

Dále mohu podotknouti, že 12. máj byl připravován, ale ne správou Matice slovenské. Vždyť jak jsme se dočetli, ještě den před valnou hromadou schvaloval Škultéty Pravidla; podle nich prý přepsal Klačko Tvrďého Slovnik atd. Jaký by to byl nesmysl od nich, aby stavěli tam, kde druhý den měli bourati.

Jak se o 12. květnu psalo, není právě gustosní. Bylo to největší osobníckářství. Weingart, jako universitní profesor, zajiště neměl psáti tak. Vzpomínati v tom případě hitlerismu, je nejméně hrubý omyl, a co napsal o Bartkovi, to také nebylo nic universitního. Snad největší klid zachoval si v té věci právě Škultéty a Klačko. Ani prof. dr. Smetánka se neozval, zůstal neutrální, jak se na akademicky vzdělávajícího člověka sluší. Ze slovenských hlasů zajisté musí býti odsouzen hlas Ivánkův, jako ve věci slovenské mládeže hlas Dérerův. To vše zajisté nebylo by se stalo, kdyby žil ještě univ. prof. J. Vlček neb Zubaty.

S Maticí těsně souvisí události v Trenč. Teplicích. Duch byl tentýž; centralisté, hlasisti to prohráli. Kde, u koho je vina? Podle mého mínění u nich samých, u těch pánů centralistů, kteří by snad za živa chtěli se již proslaviti živým čechoslovakismem, a zatím... Jedno naučení je, že nic se nemá dělati násilným způsobem. Časem by byla myšlenka čechoslovakismu dozrála, byl by býval jeden národ, jeden jazyk, a tak je to na dlouhou, dlouhou dobu oddáleno. Proto neučinili novou chybu na Slovensku, jak se to udělalo po převratu, a jak se to dnes všeobecně uznává. Nedělali nesmysly v Matici (posledně pokus o nějakou shodu), neboť uznajme, Matica má svoji mravní a řečnickou i materiální podporu: slovenské spisovatele. Někde se jednou přece již musí uznati: jsem poražen. Z Trenč. Teplic je zase naučení, jak špatně se to vidělo na Slovensku, jako kdyby byl již každý absolvent slovenské střední školy neb university Čechoslovákem. Ještě tak pražský absolvent cítí víc československy, jelikož má před sebou lidi rozvážnější. A Akademie rozhodovala velice moudře, když se nechtěla plést do Pravidel.

A konečně otázka: Neopakuje se zde doba štúrovská a poštúrovská?
Gemid.

**Velký
výběr**

plnicích per

(Parker, Wagner, Waterman, Astoria, Mont Blanc atd.),

crayonů, zápisníků, soenecken a pod. psacích souprav a podložek; aktovek a jiných nepostradatelných pomůcek kanc. i technických má na skladě:

K. Wagner. Brno-Česká 16.

František Josef a český národ.*)

Jak nám vykládá prof. Dr. Bohuslav Rieger, syn slavného vůdce národa, základ mocnářství rakouského domu, jak byl hasburský rod již dříve nazýván, poskytlo nabytí koruny české roku 1526; teprve potom Ferdinand I. získal korunu uherskou. Stalo se tak volbou stavů, a další vývoj byl už daleko méně „svobodný“. První český odboj přemožen roku 1547, a povalením českého povstání v roce 1620 založen absolutní stát rakouský, který však měl ještě českou dvorskou kancelář, kteráž byla vskutku státním ministerstvem české koruny. Ta byla zrušena roku 1749, kdy buduje se centralistický stát rakouský, který ustupuje až roku 1867 říši konstituční ve formě dualistické, rakousko-uherské.

Tragické pro nás bylo, že Habsburkové, se zuřivou neústupností trvajících na své dědičné moci, prohospodařili koruně české valnou část teritoria. Roku 1635 ztratili jsme obojí Lužici, roku 1742 velikou většinu Slezska s Kladskem. Tyto ztráty zmenšovaly ale ještě ke všemu politickou váhu zbytku ve svazku mocnářství a vedly právě k centralistickému spojování zemí koruny české s ostatním Rakouskem.

Nicméně máme pádné doklady, kterak panovníci rakouští byli si vědomi rozhodující důležitosti zemí koruny české, a jestliže po těžkých a dlouhých bojích obětovali část, tím pevněji a houževnatěji lpěli na udržení zbytku ve správném rozpoznání, že ztrátou koruny české padá i monarchie rakousko-uherská, jak se to posléze i skutečně stalo.

Marie Terezie píše v prosinci roku 1741 hraběti Filipu Josefovi Kinskému, nejvyššímu kancléři království českého, památný list:

„Tak tedy jest Praha ztracena, a následky budou ještě horší, jestliže nedovedeme opatřiti ještě na tři měsíce chléb; neboť nelze mysliti, že bychom z Rakouska něco obdrželi, a také z Uher jest to do tří měsíců nemožno a i potom nejisté. Zkrátka, Kinský, nastal okamžik, kdy nutno ukázati odvalu a udržeti vlast i královnu, neboť bez této země byla bych chudou kněžnou.“

S mé strany odhodlání jest učiněno, totiž, že nutno všeho se odvážiti a vše obětovati, aby Čechy byly zachovány, a na tomto základě můžete pracovati a činiti dispoice. Neříkám, že nemají býti zpustošeny, takže by se teprve ve dvaceti letech mohly vzpamatovati, avšak já chci „Grund und Boden“ (v tomto francouzském dopise jsou tato tři slova německá) míti, a proto nechám spíše všechna svá

vojska, všechny Uhry pobíti, nežli bych i jen něco z toho odstoupila. Krátce, kritický okamžik nastal; nešetřte zemi, ona musí býti udržena. Pomáhejte svými lidmi, voják musí býti zcela spokojen a nesmí mu ničeho chyběti; znáte následky přece lépe než já. Pomozte mému ubohému manželci, který se jak pro vojsko tak pro zemi obětuje a sám přiznává, že činíte vše, co je ve Vašich silách, a že to vzbuzuje jeho soustrast, a že nutno vzít, co jinak od země není možno obdržeti. Nazvete mne krutou; jest to pravda, ale vím dobře, že všechny krutosti, kterých se nyní dopustím, abych zemi udržela, později „hundertfältig ersetzt“ (v originále německy) mohu, což také učiním; ale teď zavírám své srdce soucitu a spoléhám se na Vás; Vy víte, že mám k Vám důvěru a kterak mi bylo příjemné, že jste šel k armádě; doufám, že se to nemělo státi nadarmo, že Bůh, protože jsem vždy byla nešťastna, dá mi požehnání. Haugwitz Vám řekne ostatní; jsem trochu zaražena, a vše, co mi nynější poměry připomíná, dojí má mne silně, příliš pro můj přítomný stav. Želím osudu Vás jiných, které činím nešťastnými, a to jest snad mé největší hoře, avšak Vy naleznete vždy u mne vděčné srdce.“

„Grund und Boden“ chce tedy Marie Terezie v české zemi míti, ale její obyvatelé jsou jí lidmi nejvýš podezřelými. Od bitvy bělohorské uplynulo teprve půl druhého století a Habsburkům zlé svědomí povídá více, než je snad pravda. Ještě roku 1778 píše Marie Terezie synovi, spoluvladaři Josefu II.:

„Jestliže ztratíme Čechy, budou zdroje lidí a peněz pro nás nepatrné a pro něho ohromné, neboť tato země jest bohatě zásobena; on bude zadarmo žíti a se zotavovati, neboť Čech spíše při něm vydrží než Němec — — — U Laudona prý pověsili jednoho Čecha, který měl u sebe arsenik, aby otravoval studny — — —“

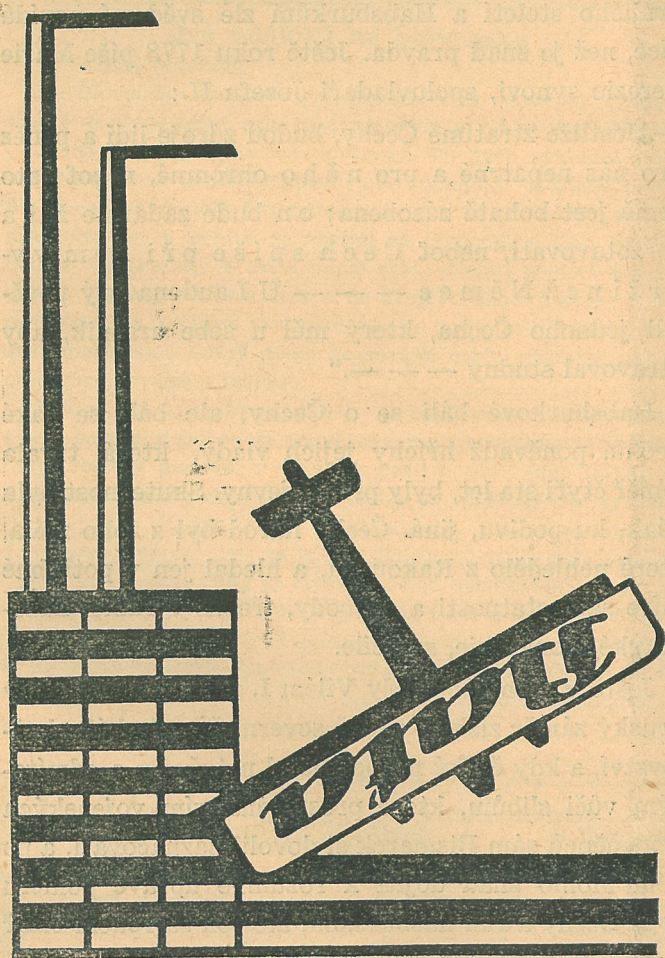
Habsburkové báli se o Čechy, ale báli se také Čechů, poněvadž hříchy jejich vlády, která trvala téměř čtyři sta let, byly příliš zjevné. Skutečnost byla však, ku podivu, jiná. Český národ byl z toho mála, které nehledělo z Rakouska, a hledal jen v potřebné míře samostatnosti a svobody, třeba v rámci habsburské monarchie, své cíle.

Ještě v roce 1866, kdy Vilém I. zase projevil starý pruský záměr získati aspoň severní část českého království, a kdy český národ zůstal netečným a odmítavým vůči slibům, které prostřednictvím vojenských zmocněnců sám Bismarck si dovolil naznačovati, a po něm mohlo snad dojíti k rozumné úpravě poměru mezi Čechy a říší hasburskou, ale rok za rokem císař i jeho státníci, hlavně však rakouští Němci a Maďaři počínali si tak, že musilo dojíti k úplné roztržce.

*) Z knihy B. Hlaváček: František Josef I., Život, povaha, doba, která vychází v nakladatelství Fr. Borový.

V MĚSTĚ MRTVÉHO ŠÉFA

Knižně právě vyšla
mistrná reportáž

Franty Kocourka

zachycující bystrými a hluboce založenými pohledy ovzduší Zlína po legendární smrti Tomáše Bati

Obálka ing. A. Hlouška
Vytiskla knihtiskárna Orbis

Stran 24

Brož. Kč 2.50

NAKLADATELSTVÍ FR. BOROVÝ, PRAHA

Dostanete u všech knihkupců